

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
ÁLLAMTUDOMÁNYI INTÉZET
ALKOTMÁNYJOGI TANSZÉK

EGYHÁZAK ALAPÍTÁSA ÉS MŰKÖDÉSÜK AZ ALAPTÖRVÉNY SZELLEMÉBEN

KONZULENS: DR. PAULOVIČS ANITA EGYETEMI TANÁR

KÉSZÍTETTE: DR. NOVÁK ISTVÁN
LEVELEZŐ TAGOZAT, JOGÁSZ

2017

UNIVERSITY OF MISKOLC

FACULTY OF LAW

INSTITUTE FOR POLITICAL SCIENCE

FACULTY OF INSTITUTIONAL LAW

FOUNDATION AND FUNCTIONING OF CHURCES IN THE LIGHT OF THE CONSTITUTION

CONSULTANT: DR. ANITA PAULOVSICS PROFESSOR

AUTHOR: DR. ISTVÁN NOVÁK

PART-TIME LAW COURSE

2017

Tartalom

BEVEZETÉS.....	5
I. Az egyházak és a vallásszabadság joga az új Alaptörvény hatályba lépéséig	7
1.1. Vallásszabadság a zsidó-keresztény kultúrkörben	7
1.2. Egyházak működése hazánkban a rendszerváltozás előtt és után	9
1.2.1. Az 1949-es szabályozás	10
1.2.2. Az 1989-es módosítás és hatása	11
1.3. Európa és a vallásszabadság	14
1.3.1. A legfontosabb egyezmények	15
II. Az Alaptörvény lelkiismeret-, gondolat- és vélemény szabadságot garantáló rendelkezései .	19
1.1. Az Alaptörvény eredeti és módosított szövegei	19
1.1.1. Az Alaptörvény VII. cikk 5. bekezdése	21
1.1.2. Az Alaptörvény VII. cikk 4. bekezdése	22
1.1.3. Az Alaptörvény VII. cikk 3. bekezdése	25
1.1.3. Az Alaptörvény VII. cikk 2. bekezdése	26
2. Kitekintés: alapjogok, vallások, államok	26
2.1. Zsidó vallás és az állam.....	26
2.2. Iszlám vallás és az állam	27
III. A 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról	30
1.1. A 2011. évi C. törvény	30
1.1.1. A törvény szerkezete	32
2. A 2011. évi CCVI. törvény	34
2.1. A törvény Preambuluma	34
2.2. A lelkiismereti és vallásszabadság joga	34
2.3. A vallási közösségek jogállása	35
2.4. A vallási közösségek működése.....	38
IV. Hazai és nemzetközi vélemények és döntések	39
1. Az Alkotmánybíróság döntései.....	39
2. Nemzetközi vélemények, határozatok.....	42
2.1. Az EJEB döntése	42
2.2. Az EBESZ és a FOREF nyilatkozata	44
V. Egyházi törvény az egyházak szemszögéből	45

1. Nagy létszámú keresztény egyházak.....	45
2. Vallási közösségek, kisegyházak.....	46
VI. Meglátások, lehetőségek, a jövő útja	47
1. A múlt hibái	47
2. A jövő útja	47
VII. Összefoglalás.....	49
BIBLIOGRÁFIA.....	50

BEVEZETÉS

2010 májusában jelentős változás történt Magyarország életében. Egy párt¹ a parlamentben kétharmados többséget ért el, ami lehetővé tette, hogy új Alaptörvény szülessen.² Már korábban is látható volt, hogy a rendszerváltozás hajnalán megszületett egyházi törvény³ nem nyújt elég biztosítékot arra, hogy gazdasági célból, adójogszabályok kijátszása végett, vagy egyszerű szélhámosság miatt alapíthassanak, - akár néhányan csupán – egyházat.

Az első törvény, amely a rendszerváltozáskor megszületett, két évtizeden keresztül több-kevesebb sikerrel szabályozta az egyházak alapítását illetve működésüket. A 2011-ben létrejött új jogszabály, az Alaptörvény⁴, valamint az európai normák azonban felvetik joggal azt a kérdést, vajon jó-e a mai szabályozás, elérte-e célját, amit a jogalkotó kitűzött maga elé. A dolgozatban erre keresem a választ, bemutatva a történelmi előzményeket, majd kitérve az Alaptörvény idevonatkozó szabályozására, majd a már említett 2011. évi CCVI. törvényt vizsgálom alkotmányjogi szempontból. A három alapjog vizsgálata is jelentős e munkában,⁵

Amit látnunk kell, az a téma érzékenysége, hiszen a demokrácia alapvető elveinek egyike a vallásszabadság, amely a lelkiismereti szabadsággal együtt egy olyan párost alkot, ami nélkül elképzelhetetlen jogállami, demokratikus fejlődés. Másrésztől azért is kényes a kérdés, mert a kommunista diktatúra megszűnése után az egyik leginkább értékelt jogi lépés az egyházak szabad alapítása és működésüknek biztosítása volt, ezzel szemben a 2010-es fordulat által biztosított kétharmados többség jogszabályi módosításai olykor felvetették ezen elvek háttérbe szorítását. Harmadrészt ugyanakkor az is láthatóvá vált az elmúlt évtizedekben, hogy ezekkel a szabadságjogokkal vissza lehet élni és ezáltal olyan kedvezményekre jogosító, szabadabb működést biztosító, akár a jogszabályok kijátszását is megvalósító, a vallás köntösébe bújt közösségek jöhetnek létre,

¹ Nem egyedülálló ez a magyar történelemben, a rendszerváltozás utáni politikai életben, hiszen 1994-ben a választások után a 386 parlamenti képviselőből a MSZP-SZDSZ kormánytöbbséget biztosítva itt is kétharmados többség jött létre, de az más történelmi-politikai időszak volt.

² 2011. április 25-én írta alá az akkori Köztársasági Elnök az új Alaptörvényt. Április 11-én fogadta el a Parlament. Hatályba lépése 2012. január 1.

³ 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról.

⁴ Már 1994-1998 között is tervben volt egy új alkotmány létrehozatala, amely azonban nem jött létre, bár kiváló jogtudósok az alapkoncepciót is kidolgozták. Vö.: BRAGYÓVA ANDRÁS: *Az új alkotmány egy koncepciója*. KJK-MTA ÁJI. Budapest 1994.

⁵ Gondolatszabadság, vallásszabadság, lelkiismereti szabadság.

amelyek valójában nem egyházi-vallási-spirituális okokból alakultak, hanem gazdasági vagy egyéb okok miatt jöttek létre.

A dolgozat nem politikai, hanem jogi szempontból vizsgálja a kérdéseket, ugyanakkor azt is látni kell, hogy ebben az esetben (is) nagyon nehéz elhatárolni a jog és a politika határmezsgyét.⁶

⁶ Érdemes megfigyelni, hogy a szakirodalomban feltüntetett tanulmányok, cikkek szinte mindegyike hordoz magában egyfajta politikai állásfoglalást is, hiszen a vallások szabadsága gyakran kötődik az aktuális politikai elit elképzeléséhez.

I. Az egyházak és a vallásszabadság joga az új Alaptörvény hatályba lépéséig

E fejezetben a téma szempontjából fontos történelmi tényeket mutatom be, kiindulva a zsidó-keresztény történelmi hagyomány paradigmáiból. Látni fogjuk, hogy nem felesleges a fent felvetett kérdésekre válaszolni, hiszen az elmúlt évezredekben is mindig kérdés volt, vajon működhetnek, és ha igen mennyire függetlenül a vallási közösségek? Akár az ókor akár a középkor idejét vizsgáljuk, nagyon sokáig a vallási élet az állam létével összefonódott és csak az újkor hajnalán vetődött fel komolyabban a gondolat az egyházi és állami lét szétválasztásával kapcsolatban.⁷

1.1. Vallásszabadság a zsidó-keresztény kultúrkörben

Európában mind a mai napig meghatározó a zsidó-keresztény kultúrkör és annak hatása a kontinens történelmének alakulására. A zsidó⁸ vallás ugyan nem Európában keletkezett, de a belőle kiinduló kereszténység már Európában terjedt el és határozta meg annak két évezredes történelmét, filozófiáját, gondolkodását. A zsidó és keresztény vallások monoteista alapon szerveződtek, közös kincsük a Biblia és fontos a vallásnak közösségben való megélése. Éppen emiatt már a zsidó vallás kialakulásakor, majd az államalapításkor az egy nép egy vallás elvet való zsidóság törekedett arra, hogy Jahve olyan Isten legyen, aki átszövi a mindennapok életét. Alkotmányszerűen megfogalmazott elvek vezethetők le az Ószövetségből, amelyek nemcsak vallási előírások voltak, hanem szabályozták a közösség életét is. A zsidóság története nagyon sajátos, hiszen egy hazát kereső, törzsekből álló csoport az államalapítás után együtt kezelte a vallási és a politikai kérdéseket. Ráadásul zsidónak lenni egyszerre jelentett egy néphez való tartozást, egy államhoz való kötődést, valamint egy vallási csoporthoz való elköteleződést. Ennek a sajátosságnak köszönhetően a zsidó állam ezer esztendő fennállása során fel

⁷ Az alkotmányokról, annak fejlődéséről ld.: *Alkotmánytan I.* (szerk.: KUKORELLI ISTVÁN), Osiris, Budapest 2007, 21-34. p. valamint BÁTYI EMESE – HALLÓK TAMÁS – PANYI BÉLA – PAP GÁBOR – PAULOVIČ ANITA: *Alkotmányjog bachelor szakos hallgatók számára.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc 2013.

⁸ VÖ. HAYEM HALEVY DONIN: *Zsidónak lenni*, Göncöl, Budapest 1998.

sem merült a kérdés, vajon állam és egyház együtt vagy külön működjön, hiszen a kettő sajátos formában kötődött egymáshoz.

A kereszténység⁹ Jézus és Pál apostol nevéhez kötődik, egyikük, Jézus, Izraelből ki sem mozdulva „alapította” a keresztény közösséget, másikuk, Pál, missziós útjai során az akkor ismert világ jelentős részére elvitte a kereszténység szellemét. Hosszú időn keresztül a Római Birodalom nem fogadta el, sőt üldözte az államellenesnek mondott keresztény vallást, hogy aztán a jól ismert konstantini fordulat után a IV. századtól gyakorlatilag egyes országok esetében még a XX. században is államegyházként, vagy legalábbis favorizált közösségként működött. Magyarország esetében az államalapítás is a keresztény egyházhoz kötődik, annak is nyugati változatához. Az évszázadok folyamán a két kard elmélete, a szent korona-tan alapjaiban határozta meg a kereszténység helyzetét, fonódtak össze az állami és egyházi szervezetek, hogy aztán a humanizmus, de főként a liberalizmus és felvilágosodás feltörésével elhangozzék a ma is elfogadott elv, miszerint az egyházak és az állam egymástól elválasztva, függetlenül tevékenykednek.¹⁰ A dolgozat megszületésének évében, 2017-ben emlékezik a világ a nyugati keresztények legjelentősebb szakadására, a protestantizmus születésére. Látható, hogy az elmúlt ötszáz évben ez a paradigmaváltás meghatározó volt a vallásszabadság szempontjából. Gondoljunk, arra, hogy a korábbi ortodox-római egyházszakadás jórészt földrajzi területek között történt, a reformáció azonban a különböző, új felekezetek egymás mellett élésére kellett, hogy kísérletet tegyen. Olyan volt ez a vallásszabadság szempontjából, mint egy igazi reform. Bár a cuius regio eius religio¹¹ elve a vallásszabadságot mintha megkötötte volna, hiszen a jognélküli tömegnek a privilégiumokkal rendelkező kiskirályok és királyok vallását kellett követni. Azonban a vallásháborúk során egyre inkább kikristályosodott egymás elfogadásának gondolata. Bár a reformáció és a katolicizmus a mai napig nem talált egységre, de a XIX. század végén, amikor a liberalizmus már elterjedt eszme volt és a marxizmus is létezett, elkezdtek törekedni arra, hogy egymás felé nyissanak, hiszen mi történne akkor, ha egyszerre kellene harcolni az ateizmussal, a liberalizmussal valamint a másik felekezettel. Éppen ezért az ún. ökumenizmus moz-

⁹ Vö. HANS KÜNG: *A katolikus egyház rövid története*. Európa, Budapest 2005, JEROME MURPHY – O’CONNOR: *Pál története*. Európa, Budapest 2015.

¹⁰ Vö. KAJTÁR ISTVÁN - HERGER CSABÁNÉ: *Egyetemes állam- és jogtörténet*, Dialog Campus – Nordex Budapest 2014. 20. fejezet
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_528_Kajtar_Herger_Egyetemes_allam_es_jogtortenet/ch05s09.html letöltés ideje: 2016. december 21.

¹¹ Aki a föld, azé a vallás.

galma egy olyan jelenség, amely a vallásszabadságban a tolerancia irányába mutat.¹² A kálvinizmusban jelent meg először a vallásszabadság elvének kiemelése is, az alapjogok itt is tárgyalt fontosságát felismerve később az egyházak is a szabadságjogok harcosai lettek, amely később sokat fejlesztett a vallásszabadság és a jogrendszerek kapcsolatában.¹³

Mindezek után azt kell még látnunk, hogy a vallásszabadság szempontjából meghatározó volt a katolikus egyház életében a II. Vatikáni Zsinat¹⁴, amely már nemcsak a más keresztény közösségek elfogadását tűzte ki célul, hanem az iszlám és zsidó vallás irányába is új utat mutatott. Ezeknek tárgyalása azonban már meghaladná e dolgozat kereteit, csak azt kell kiemelni, hogy ez az esemény azóta is a legjelentősebb a katolikus kereszténység életében.

1.2. Egyházak működése hazánkban a rendszerváltozás előtt és után

A 2. alfejezet immáron a rendszerváltozáskor és azt követően – módosítva ugyan – de még két évtizedig hatályban lévő Alkotmány¹⁵ és az ez idő alatt érvényes egyházakkal kapcsolatos szabályok bemutatását és értékelését tűzi ki célul, részben utalva az 1947 után átszervezett magyar állam egyházakkal fennálló kapcsolatára, viszonyára.

Az 1947-es fordulat megszüntette az egyházak szabad működését. A szerzetesrendeket feloszlatták, az iskolákat államosították, egyértelművé vált, hogy a következő években a marxizmus eszméje fogja uralni a társadalmat az egypártrendszer keretei között. 1989-ben már szabadon működhettek az egyházak, új vallási közösségek léptek elő és a rendszerváltozás után megszületett egy nagyon nyitott egyházi törvény, amely két évtizeden keresztül szabályozta az egyházak alapítását, működését. Az akkor hatályban lévő Alkotmány kifejezetten utalt a lelkiismeret- és vallásszabadságra. Erről a személyiségi jogok keretén belül ír például SÁRI-SOMODY¹⁶ tankönyve, amely jól összefoglalja az

¹² Vö. DOLHAI LAJOS: *Az ökumenizmus*. Főiskolai Jegyzet, Eger 1997.

¹³ Ld. SCHANDA BALÁZS: *Vallásszabadság és egyenlő bánásmód a magyar jogrendszerben*. - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 2005. (60. évf.), 12. sz., 517-523. p.

¹⁴ 1962-ben még XXIII. JÁNOS nyitotta meg, de már VI. PÁL zárta le 1965 december 8-án. A dokumentumok közül a vallásszabadság szempontjából a Nostra Aetate és a Dignitates Humanae dokumentumot kell megemlítenünk.

¹⁵ Az Alkotmány egyébként számos esetben nemcsak garantálja az alapjogokat, hanem saját maga is hordozza azokat és biztosítja ezek érvényesülését. Ehhez viszont szükséges magát az Alkotmányt is védeni, biztosítani, hogy amit „biztosítani” akar, az érvényesülhet. Vö.: HOLLÓ ANDRÁS: *Az alkotmányvédelem kialakulása Magyarországon*. Bíbor Kiadó, Miskolc 1997.

¹⁶ SÁRI JÁNOS – SOMODY BERNADETT: *Alapjogok. Alkotmánytan II*. Osiris, Budapest, 2008, 144-158. p.

akkori Alkotmány szabályait. Az Alkotmány¹⁷ így fogalmaz: „60. § (1) *A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallásszabadságra.* (2) *Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa, vagy taníthassa.* (3) *A Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik.* (4) *A lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.*

Érdemes idézni az 1949. évi XX. törvény eredeti szövegéből a lelkiismereti- és vallásszabadság szabályozását: „54. § (1) *A Magyar Népköztársaság biztosítja a polgárok lelkiismereti szabadságát és a vallás szabad gyakorlásának jogát.* (2) *A lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól.*”

A következőkben megvizsgáljuk és összehasonlítjuk az 1949-ben hatályba lépett rövid, mindösszesen két bekezdésből álló paragrafust, majd az 1989 október 23-án hatályosult új szöveg 60. § négy bekezdését. Ezek határozzák meg ugyanis a rendszerváltozás utáni évek egyházpolitikáját. Mondhatjuk úgy, hogy ez az alapja a rendszerváltozás után megszülető új egyházi törvénynek is.

1.2.1. Az 1949-es szabályozás¹⁸

Ez a szabályozás a hivatkozott paragrafusban két lényeges szempontot foglalt magában. Egyrészt szót ejtett a lelkiismereti szabadságról és az ahhoz kapcsolódó vallásszabadságról.¹⁹ Érdekes, hogy az egyébként egypártrendszerű, marxista berendezkedésű állam egyáltalán miért fogalmazta meg ezt a látszólagos vallásszabadságot, amit valójában nem akartak megtartani. A sok-sok történelmi és társadalmi okok közül érdemes arra utalni, hogy a II. világháború után még igen jelentős az egyház, főként a katolikus egy-

¹⁷ 1949. XX. törvény. Idézi a fent hivatkozott mű is.

¹⁸ A magyar alkotmányos szabályozással kapcsolatban ld.: PETRÉTEI JÓZSEF: *Magyar Alkotmányjog II. Államszervezet*. Dialog-Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2009.

¹⁹ A témával kapcsolatban érdemes elolvasni DR. HORVÁTH ATTILA: *A vallásszabadság korlátozása és az egyházak üldözése Magyarországon a szovjet típusú diktatúra idején*. In: Polgári Szemle, 2014. március. 10. évfolyam 1-2. szám http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=594 letöltés ideje: 2017. február 6.

ház ereje és támogatottsága. Ezért nem lehetett azonnal lemondani a vallásszabadság látszólagos deklarálásáról. A második bekezdése a paragrafusnak sokkal fontosabb, hiszen kimondja az állam és az egyház elválasztásának elvét. Ha jól meggondoljuk ez egy igen haladó lépés volt, ha azt jelentette volna, ami miatt ezt az elvet már a felvilágosodás során is használták. Nevezetesen az államegyház, mint rendszer megszüntetése és a két szervezet egymás mellett élése. Azonban itt elsősorban a hazánkban korábban is működő, kvázi államegyházi felfogást akarták leépíteni, vagyis megszüntetni az egyházak társadalmi és egyéb szerepvállalásait és ezzel a templomok falai közé szorítani majd esetleg meg is szüntetni az egyházak létezését. Érdekes fordulat ez a vallásszabadság kérdésében, hiszen a totalitárius diktatúrákat kivéve, nem igen tudunk olyan jelentős, hosszútávon működő rendszer említeni, ahol a vallásszabadság, a lelkiismereti szabadság vagy éppen az ezekkel szorosan összefüggő gondolatszabadság ennyire tilalmazott, meghatározott illetve tiltott lett volna. Az érdekessége a kommunista berendezkedésű hatalomnak, hogy bár alkotmányjogilag „garantálta” a fent említett alapjogokat, ezeket azonban önmaga saját képére formálta azzal, hogy mindez csak papíron volt garantálva, a többi jogszabályok és a gyakorlat egészen mást mutatott. Érdemes utalni arra is, hogy bár minden diktatúra a teljes személyt akarja, de a kommunizmusnak és fasizmusnak sikerült a legteljesebb mértékig az emberek intim szférájába hatolni. Az egyházak ebben az időben egyáltalán nem működhettek szabadon, létrejött egy olyan jellegű kapcsolat, ahol az állam az egyházak működését a templomra korlátozva a társadalomból fokozatosan ki akarta vonni az egyházak szerepvállalását.

1.2.2. Az 1989-es módosítás és hatása

Kétség nem fér hozzá, hogy az 1989. évi XXXI. törvénnyel életbe léptetett Alkotmánymódosítás újra az alapjogok teljes vagy egyre teljesebb skáláját hozta hazánkunk. A vallásszabadság, a lelkiismereti szabadság és a gondolatszabadság tényét deklarálja a jogállamiság eszméjét felvállaló és éppen ezért átdolgozott Alkotmány 60 § (1) bekezdése. Majd a következő bekezdés az európai dokumentumokból szinte azonos módon átvett magyarázatot adja a vallásszabadsággal kapcsolatban. A harmadik bekezdés deklarálja az egyház és állam szétválasztását. A törvény idézett paragrafusának negyedik bekezdése, a téma fontossága miatt kétharmados törvénnyé tette a szabályozást.

A három fogalmat, a három alapjogot érdemes alaposabban is megvizsgálunk.

1.2.2.1. *Lelkiismereti szabadság*

Alapjában véve a vallásszabadsággal szorosan összefonódik a lelkiismereti szabadság²⁰ alapjoga, de mégsem ugyanazt jelenti. Egyrészt a vallásban mindig találhatunk valamilyen transzcendenst, másrészt a vallásszabadság szűkebb értelmű, mint a lelkiismereti szabadság.²¹ Nem lehet megnyugtató álláspontra jutni abban a kérdésben, hogy mi számít vallásnak, bár különböző fogalmakat bevezettek az egyes vallások teológiai rendszerei. Témánk szempontjából két lényeges mozzanatra kell utalni. Látni kell először is, hogy a lelkiismeret minden vallásban központi szerepet játszik, de a lelkiismeret szabadsága nemcsak a vallásoknak jellegzetessége. A másik szempont, hogy a lelkiismereti szabadság annyival több a vallásszabadságtól, amennyiben különbözik a lelkiismereti cselekedet és a vallásos cselekedet kérdése. A lelkiismereti szabadság tehát egy olyan alapelv, amely nem feltétlenül kapcsolódik valamely valláshoz, de a vallásnak ugyanakkor lényeges eleme a lelkiismeret²² és annak a kérdése, hogy mennyire lehet ez független a vallás tanításától. A dolgozat későbbi részében ismertetésre kerülő európai tekintés során még lesz szó a különböző szabadságjogokról. De itt is utalni kell arra, hogy az egyes emberi jogi egyezmények nagyon fontosnak tartják kihangsúlyozni a jogállamiság és demokrácia eszméi és elvei között ezen alapelvet.²³

1.2.2.2. *A vallásszabadság*

A vallásszabadság, amint azt már láttuk több „rétegű” alapjog. Egyrészt jelenti a vallás szabad gyakorlásának jogát, de jelentheti a közösségi keretek között való vallásgyakorlás jogát, vagyis például az egyházak alapításának jogát is. Ugyanakkor ez a jog jelenti azt is, hogy jogom van nem vallásosnak lenni, távol tartani magamat a vallásgyakorlástól. De ezzel együtt nem sérthetem mások jogát, akik viszont közösen akarnak vallás-

²⁰ Vö. POLT PÉTER: *A lelkiismereti szabadság védelmének mechanizmusai*. – In: Acta humana: emberi jogi közlemények, ISSN 0866-6628, 2000. (11. évf.), 39-40. sz., 9-15. p.

²¹ Vö. *Alkotmányjog – Alapjogok*. (Szerk.: SCHANDA BALÁZS – BALOGH ZSOLT), PPKE JÁK, Budapest 2011.

²² A lelkiismereti szabadság változásáról illetve átalakulásáról ld.: VANKÓ ZSUZSANNA: *A lelkiismereti szabadság veszélyeztetettsége a posztmodern társadalomban*. – In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2005. (7. évf.), 2. sz., 32-34. p.

²³ Kérdésként tehetjük fel, hogy a II. világháború után született egyezmények (EJENY, RE, PPJN) mennyire tartják alapvetőnek ezen értékeket. Amit látni kel, hogy a három egyezmény egyre jelentősebb mértékben foglalkozik a három említett szabadságjoggal, ebből pedig az következik, hogy ezek hozzátartoznak a jogállamiság eszméjéhez, még akkor is, vagy éppen azért, mert az egyház és állam külön működik.

gyakorlást folytatni. Ezenkívül számos lényeges és kevésbé fontos jellegzetessége van a vallásszabadságnak. Emeljük ki azonban e helyen azt a három alapvető tulajdonságot, amelyet számos szerző megfogalmaz az alkotmányjog diszciplínán belül. Ilyenekre gondolhatunk, minthogy a vallásszabadság elsőgenerációs jog, nem abszolút, ugyanakkor alanyi jog.

Az, hogy egy alapjog *alanyi* jog, leegyszerűsítve azt jelenti, hogy mindenkit megillet. Nem lehet például vagyoni, származási előnyökhöz kötni, nem lehet valamilyen feltételt bevezetni. Az alanyi jog úgymond „jár” az embernek, mintegy levezethető az ember személyéből. Az alanyi jog természetesen korlátozható az esetek többségében.²⁴ Az, hogy a vallásszabadság *nem abszolút* jellegű, arra is utal, hogy az ún. szükségességi és arányossági teszt elvégzése után, mégiscsak korlátozható megfelelő okokból.²⁵ Az *elsőgenerációs* jelleg a keletkezés idejéhez kötődik, erről bővebben nem is kell szólnunk.²⁶ Ugyanakkor érdemes utalni arra, hogy éppen ennek a régóta létező alapjognak a tartalma változik napjainkban is, elég a migrációs válság vagy éppen az Iszlám Állam létrejöttét gondolni, vagy az ún. destruktív szekták kérdéskörre. Vagyis bármennyire is elsőgenerációs jog, izgalmas figyelni ennek korokhoz igazodó változásait és tartalmi kérdéseit.

1.2.2.3. A gondolatszabadság

A gondolatszabadság egy látszólag megfoghatatlan szabadságjog. Hiszen ma még, szerencsére, nem létezik olyan gép, vagy módszer, amely az ember gondolatát kitalálná. Bár vannak olyan elven működő berendezések, amelyek a fiziológiai folyamatokat kontrollálják,²⁷ de ezek sem a gondolatot fűrkészik ki.

A gondolatszabadság jelentősége abban van valójában, hogy ez a szabadságjog szorosan kapcsolódik a vallásszabadsághoz vagy éppen a lelkiismereti szabadsághoz. Mire gondolhatunk? Elsőként tekintsük át, hogyan is alakul ki egy hitrendszer. Bármennyire is transzcendens a vallás tárgya, az csak és kizárólag emberi eszközön, az ember elméjén

²⁴ Itt érdemes utalni a 23/1990 (XI.31.) AB határozatra, amelynek kapcsán HOLLÓ ANDRÁS kifejti, hogy bár az alapjogok korlátozhatóak, de a halálbüntetés azért alkotmányellenes, mert az élethez való jog ebben az esetben mégsem korlátozható. Vö.: SÁRY JÁNOS – SOMODY BERNADETT: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Osiris, Bp., 2008, 48-49., 63. p.

²⁵ Im. 48-52. p.

²⁶ Im. 42-44. p.

²⁷ Ld. hazugságvizsgáló gépek

keresztül tud hatni az ember egészére. Vagyis az alapvető kérdés, az ateista és teista felfogás szerint, hogy a vallás, a homo religiosus, valóban fentről jött, vagy csupán az emberi elme produktuma. Nyilvánvaló, hogy nem itt fogjuk a válasz megtalálni e kérdésre. De az látható, hogy a teista filozófiai, pszichológiai és természetesen teológiai gondolkodás a Transzcendens létezésének tudja be, hogy az ember vallásos lény is lehet. Az ateista felfogások az elme játékanak tekintik e jelenséget. Ám mindkét rendszerben egy közös pont van: az ember gondolatain keresztül fejezi ki a vallásos lény mivoltát. Itt van jelentősége és kapcsolata ennek az alapjognak a vallásszabadsággal. Ami pedig még fontosabb, hogy a gondolatszabadság szorosan kapcsolódik a véleménynyilvánítás szabadságjogához vagy éppen a kommunikációs alapjogokhoz, de a művelődéshez, oktatáshoz való joghoz is. Az említett alapjogok azután szintén kapcsolódnak a vallásszabadsághoz vagy éppen a lelkiismereti szabadsághoz.

A gondolatszabadság egyébként egy olyan alapjog, amely a többi alapjoghoz sajátos módon kapcsolódik az egyes vallási közösségek életében. Ugyanis amint valaki csatlakozik egy egyházhoz, el kell, hogy fogadja azt, hogy a vallásról, ezen belül az erkölcsről, sőt a lelkiismeretről már nem lehet „szabadon” gondolkodnia. Az egyház, a vallási közösség például dogmáin keresztül előírja azt, hogy miben kell vagy éppen illik hinnie. Nem beszélve arról, hogy a vallásszabadság alapján működő vallási közösség éppen a nevelés által befolyásolja a következő generációk életét, a neveléshez való jog által saját elveit ültetheti át például egyházi köznevelési intézményein²⁸ keresztül. Természetesen ez nem hiba, ez egy demokratikus jog, amely azonban a gondolatszabadságot árnyalja.

1.3. Európa és a vallásszabadság

A következő alfejezetben Európa lelkiismereti- és vallásszabadságról szóló legfontosabb szabályait idézem, ugyanis a fenti történelmi kitekintés, és a lentebb megvalósuló jogszabály értelmezés ezáltal válik teljesebbé és érthetővé. Az egyházak, vallási közösségek létét, működését nem egységes elvek alapján szabályozzák ma Európában. Van teljesen szétválasztott állam és egyház kapcsolatot szabályozó országok és van, ahol

²⁸ Vö. NAGY PÉTER TIBOR: *Lelkiismereti szabadság és oktatáspolitikai*. - In: Világosság, ISSN 0505-5849, 1996. (37. évf.), 3. sz., 45. p.

nyomokban felfedezhető az államegyház létének maradványa és van, ahol jó kapcsolat van az állam és egyház között, főként a favorizált közösségekre gondolhatunk itt.²⁹

1.3.1. A legfontosabb egyezmények

A lent röviden bemutatandó egyezményekben közös, hogy mindegyikük gondot fordít a lelkiismereti- és vallásszabadság kérdésére. Természetesen mindhárom más kontextusban keletkezett, más helyzetben, de mégiscsak egyfajta iránytű az egyházakra és az államra vonatkozólag.

1.3.1.1. *„Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata”*³⁰

„Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.” EJENY 18. cikk.

Az egyezmény először is a három alapjogot sorolja fel, deklarálja azok személyhez kapcsolódó jellegét, amely minden embert megillet.³¹ Ezután a változtatás jogát fogalmazza meg. A vallásszabadság nemcsak azt jelenti, hogy jogom van valamely egyházi közösséghez csatlakozni vagy egy vallási közösség elveit elfogadni, hanem azt is, hogy bármikor ki lehet lépni e közösségből illetve, lehet más és más lelkiismereti vagy éppen vallási véleményem, elvem. Azt kell észrevennünk, hogy az egyházak, vallási közösségek szempontjából nem minden esetben pozitív lehetőség is az egyént védi. Azok a vallási közösségek, amelyeknek megítélése enyhén szólva is problematikus, sok esetben akarják, akarták magukhoz láncolni tagjaikat. Éppen ezért mondhatjuk itt el azt, hogy a vallásszabadság e fordított vagy negatív megközelítése ezt az alapjogot jogosultsággá teszi, sőt a közösség szempontjából egy kötelezettség: el kell engedni, aki el akar men-

²⁹ Vö. SZOBOTA ZOLTÁN: *Egyházak nem lesznek egyházak*. In: Hetek XVI/08. 2012. február 24. 10-11. p http://www.hetek.hu/belfold/201202/egyhzak_nem_lesznek_egyhzak letöltés ideje: 2017. január 10. A szerző a cikkben megfogalmazza aggályait az egyházi elismerésekkel kapcsolatban.

³⁰ http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf letöltés ideje: 2017. február 8.

³¹ Vö. *Emberi jogok*. (Szerk.: HALMAI GÁBOR – TÓTH GÁBOR ATTILA), Osiris Kiadó, Budapest 2003.

ni. A vallásgyakorlásra egyénileg és közösségben is lehetősége kell, hogy legyen a személynek. Az egyházak közösségek, tagjaik valamilyen spirituális előírással kapcsolódnak a közösséghez. De az egyéni vallásgyakorlás jogát sem lehet megvonni akár egy közösség tagja valaki, akár nem. A vallásgyakorlás nyilvánosság előtt is történhet. Amikor például a mai Európában szóba kerül a vallási jelképek viselésének kérdése, akkor látjuk, miről van szó. A nyilvános vallásgyakorláshoz hozzá tartozik a szertartások végzésének lehetősége, hiszen ez a vallás egyik lényeges jellemzője. Az egyházi oktatáshoz való jog deklarálásának megvalósulása Európa országaiban manapság különböző módon valósul meg.

1.3.1.2. Római Egyezmény³²

„1. Mindenkinnek joga van a gondolat-, a lelkiismeret- és vallásszabadsághoz; ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát. 2. A vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadságát csak a törvényben meghatározott, olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban a közbiztonság, a közrend, közegészség vagy az erkölcsök, illetőleg mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek.” RE 9. cikk a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadságról.

Az egyezmény részben megismétli az EJENY szabályait, majd a második bekezdésében a vallásszabadság korlátozásának elveit sorolja fel. Csak törvény korlátozhatja e jogot és csak abban az esetben, ha az a közrendet, közbiztonságot, közegészséget, erkölcsöt, mások jogát és szabadságát hátrányosan érinti.

³² 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

„1. Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy meggyőződését vallásos cselekmények és szertartások végzése útján akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa, gyakorolhassa és taníthassa.

2. Senkit sem lehet olyan kényszernek alávetni, amely csorbitaná azt a szabadságát, hogy saját vallása vagy meggyőződése legyen, vagy, hogy ilyent elfogadjon.

3. A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek a közbiztonság, a rend, a közegészség, az erkölcs, vagy mások alapvető jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek.

4. Az Egyezségokmány részes államai kötelezik magukat a szülők és adott esetben a törvényes gyámok ama szabadságának tiszteletben tartására, hogy gyermekeik vallásos és erkölcsi nevelését saját meggyőződésüknek megfelelően biztosítsák.” 18. cikk

A PPJNE három bekezdése megismétli a fenti szabályokat, majd a negyedik a szülők és gyámok azon jogáról szól, amely alapján a vallási és erkölcsi nevelés, annak biztosítása az ő kompetenciájuk. Az egyházak működésük során nemcsak vallásos szertartásokat végeznek. A társadalmi élet sok-sok területének jelenik meg a vallási közösség. Természetesen ennek nem titkolt célja, hogy ezáltal is jelen legyenek az emberek között. Volt idő, amikor szinte csak az egyházak végeztek olyan feladatokat, amelyek ma elsősorban az állam feladatai közé tartoznak. A szociális az egészségügyi és az oktatási területekre gondolhatunk. Külön is fontos kiemelni az egyházi iskolákat, amely segíti a vallási értékek továbbadását. Azonban a társadalom legkisebb sejtjeként megjelenő család, azon belül is a szülők azok, akik a nevelés értékét közvetítik. A fent említett sorok arra utalnak, hogy a vallásszabadság jogát a családban is meg kell, illetve lehet élni. Ezt a jogot azonban az iskolák, nevelési intézmények is megkapják, hiszen ha kiterjesztően értelmezzük a fenti bekezdést, akkor, amíg a gyermek intézetben, vagy ami gyakoribb, iskolában van, addig a nevelők, pedagógusok hordozzák e jogosultságot. Ezért is van joga

³³ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

az egyházaknak arra, hogy szociális, nevelési intézményeket vagy éppen iskolákat alapítsanak. Mindig kérdés, hogy az egyházak iskolái milyen jellegű oktatást, nevelést folytatnak. Újra és újra megjelenik a semlegesség és az elkötelezettség kérdése. Itt röviden elég arra utalni, hogy véleményem szerint teljesen semleges oktatás nem létezik, és ma hazánkban megfelelő mértékben vannak jelen az egyházak a köznevelési intézmények fenntartásában. A TASZ azonban többször is kitér a semlegesség fontosságára.³⁴ E vita, a semlegesség kérdésében számos alkalommal megjelenik, elég például az egyházügyi törvények, vagy az alkotmányok és az állam és egyházak kapcsolatának szabályozására gondolnunk Európában vagy éppen az Egyesült Államokban.

³⁴ „A közoktatás radikális átalakításával a tanulók egy része számára megszűnt a világnézetileg semleges oktatásban való részvétel lehetősége. Azzal, hogy az állam központosította a közoktatási intézményeket és tömegesen adja az egyházak fenntartásába az iskolákat, az a helyzet alakult ki, hogy ma Magyarországon vannak olyan települések, ahol kizárólag egyházi fenntartású közoktatási intézmény működik. 2014 októberi állapot szerint 64 olyan település van, ahol kizárólag egyházi fenntartású óvoda működik. 131 településen nincs állami fenntartású általános iskola, kizárólag egyházi, valamint 30 olyan település van, ahol kizárólag az egyház tart fent gimnáziumot.

Az egyházi fenntartású óvodában, iskolában a világnézetileg semleges oktatás nem feltétlenül érvényesül. A vallási szimbólumoktól az iskolai ünnepekig a tanulók egy világnézet iránt elkötelezett oktatásban kénytelenek részt venni. A hatályos köznevelési törvény szabályai szerint az egyházi iskolákra nem vonatkozik a világnézeti semlegesség követelménye, sőt a gyermekek felvételének előfeltételeként kikötheti valamely vallás, világnézet elfogadását. Ez a gyermekek és szüleik lelkiismereti szabadságát korlátozza.

A közoktatási rendszer fenntartása állami feladat. Ez azt jelenti, hogy államnak biztosítania kell a megfelelő színvonalú oktatást, ami egyben a világnézetileg semleges oktatás biztosítását is jelenti. Ennek oka, hogy az állam nem részesíthet előnyben egyes világnézeteket. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ne működhetnének egyházi iskolák, azt azonban jelenti, hogy világnézetileg semleges iskoláknak is bárki számára elérhetőnek kell lenniük. Az állam nem tarthat fenn egyházi iskolákat, mert az nem felel meg a szekuláris állam kívánalmainak. A magán egyházi iskoláknak akkor van létjogosultsága, ha azok a semleges állami intézmények alternatívájaként jelennek meg, hasonlóan az alapítványi iskolákhoz.” <http://tasz.hu/tanszabadsag/egyhazi-iskolak> letöltés ideje: 2017. február 4. A fenti jelentés nem minden mondatával érthetünk egyet, különösképpen elgondolkodtató, hogy a vallásszabadság nem terjedhet ki arra, hogy az egyházi oktatás során az állam ugyanúgy kell, hogy támogassa az intézményt, mint saját intézményeit.

II. Az Alaptörvény³⁵ lelkiismeret-, gondolat- és vélemény szabadságot garantáló rendelkezései

Mint azt tapasztaltuk, hosszú út vezetett el az Alaptörvény megszületéséhez. Az 1949. évi XX. törvény ugyanis az 1989. évi XXI. évi törvénnyel majd az azt követő sok-sok módosítással egészen 2011-ig Alkotmányként a legelső törvény volt hazánkban. A már említett 2010-ben megvalósult kétharmados választási győzelem kétséget maga után nem hagyva, új Alaptörvényt alkotott meg. Bár az ellenzék tiltakozott az eljárás ellen, mondván, hogy egy alkotmány teljes konszenzussal kell, hogy megszülessen és több hazai és külföldi, európai és amerikai szervezet is felszólat ez ellen, végül is a hatályos jogszabályoknak megfelelően hatályba lépett egy új Alaptörvény. Ennek az Alaptörvénynek egyházakra, vallásszabadságra vonatkozó jogszabály anyagát tekintjük át, figyelembe véve a közben véghez vitt Alaptörvény módosítást is. Ezek alapozzák meg ugyanis mindazt, amit a dolgozat fő mondanivalójaként megfogalmazunk.

1.1. Az Alaptörvény eredeti és módosított szövegei

VII. cikk³⁶

(1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását, és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

(2) Az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállók. Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.

(3) Az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

³⁵ Az Alaptörvényről angol nyelven ld.: *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. (szerk.: SCHANDA BALÁZS – VARGA ZS. ANDRÁS – CSINK LÓRÁNT) Clarus Press, Dublin 2012.

³⁶ Alaptörvény eredeti szövege.

VII. cikk³⁷

(1) Mindenkinnek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

(2) Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre.

(3) Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.

(4) Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyháznak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.

(5) A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.³⁸

³⁷ Alaptörvény ötödik kódosítása nyomán született új illetve kiegészített rendelkezések. Előtte a negyedik módosítás változtatott az eredeti szövegen: „Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása: 4. cikk (1) Az Alaptörvény VII. cikk (2) és (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek: „(2) Az Országgyűlés sarkalatos törvényben egyházként ismerhet el egyes vallási tevékenységet végző szervezeteket, amelyekkel az állam a közösségi célok érdekében együttműködik. Az egyházak elismerésére vonatkozó sarkalatos törvényi rendelkezésekkel szemben alkotmányjogi panasznak van helye. (3) Az állam és az egyházak, illetve a vallási tevékenységet végző más szervezetek különváltan működnek. Az egyházak és a vallási tevékenységet végző más szervezetek önállóak.” (2) Az Alaptörvény VII. cikke a következő (4) bekezdéssel egészül ki: „(4) Az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. A vallási tevékenységet végző szervezetek egyházként való elismerésének feltételeként sarkalatos törvény huzamosabb idejű működést, társadalmi támogatottságot és a közösségi célok érdekében történő együttműködésre való alkalmasságot írhat elő.”

In: <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a1300325.ATV> letöltés ideje: 2016. november 7.

³⁸ „Az Alaptörvény ötödik módosítása a vallási közösségek létrehozásának alapelveit pontosítja. A módosítás egyik eleme szerint az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre. Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak. Az állam és a vallási közösségek a közös-

Témánk szempontjából megvizsgáljuk és összehasonlítjuk a lényegében az első bekezdést érintetlenül hagyó, de az egyházak működését illetve elismerését vagy talán rangsorolását alkotmányos szintre emelő rendelkezését. Korábban a Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (2011. december 31.) jogszabály 21. cikkének első bekezdése tartalmazta az egyházak elismerésének joglapját.³⁹ Az érintett cikket azonban az Alkotmánybíróság megsemmisítette. Ezt emelték át részben az Alaptörvény negyedik módosításával alkotmányi szintre.⁴⁰ Az első bekezdés változatlan formában garantálja a három alapjog gyakorlását. Ebből a változatlanságból látható, hogy az ördög a részletekben található. Ugyanis ezt deklarálta az 1949. évi Alkotmány is, ezt fogalmazták meg a fent tárgyalt egyezmények is. De annyi valósul meg a szabadságjogokból, amennyit az alkotmányos illetve egyéb jogszabályok biztosítanak. Az Alaptörvényben a következő bekezdések azok, amelyek mintegy gyakorlati formába öntik a vallásszabadság gyakorlásának jogát. Ehhez járul hozzá az aktuális jogszabály, amely az egyházak működését szabályozza. Ezt további jogszabályok egészítik ki.

1.1.1. Az Alaptörvény VII. cikk 5. bekezdése

Nézzük az egyes bekezdéseket. A jelenleg hatályos Alaptörvény *ötödik bekezdése* sarkalatos törvénnyé teszi, vagyis a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazatához köti a vallási közösségek szabályait, az együttműködés feltételeit és a bevett egyházakra vonatkozó rendelkezések módosítását. Az Alaptörvény korábbi, negyedik módosítás utáni szövegének negyedik bekezdése, annak első mondata megismétli az Alaptörvény eredeti szövegének harmadik bekezdését, majd a második mondatban egy érdekes ren-

ségi célok elérése érdekében együttműködhetnek. Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.” In: BODALAY LÁSZLÓ: *Az Alaptörvény ötödik módosítása, radioaktív anyagok fuvarozása és az életvitelszerűen való közterületen tartózkodás.* Ld. Complex Magazin, XX. évf. 10. szám 2013. október.

https://shop.wk.hu/magazin/complexmagazin_2013_10_10001_1066.pdf letöltés ideje: 2016. december 8.

³⁹ (1) Az Országgyűlés az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat meghatározó sarkalatos törvényben megállapítja az elismert egyházakat, valamint meghatározza a további elismert egyházként való elismerés feltételeit. Sarkalatos törvény előírhatja, hogy az egyházként való elismeréshez meghatározott idejű működés, meghatározott taglétszám, a történelmi hagyományok és a társadalmi támogatottság figyelembevétele szükséges. (Ár. 21 cikk)

⁴⁰ 45/2012. (XII. 29) AB határozat Magyarország Alaptörvénye átmeneti rendelkezései egyes cikkeinek alaptörvény-ellenességéről és megsemmisítéséről

delkezést írt elő: sarkalatos törvény az egyházi elismerés feltételeként: *a, huzamosabb idejű működést b, társadalmi támogatottságot c, közösségi célok érdekében történő együttműködésre való alkalmasságot írhat elő*. Elég furcsa egy Alaptörvényben főként annak a bevezetése, hogy alkalmasságról beszél, együttműködésre való alkalmasságról, ami ráadásul nem „kógens” csupán lehetőség, amely lehetőséget majd egy törvény, egy kétharmados törvény szabályozhat. Kérdés, ki dönti el az alkalmasságot? Lehet-e ezt jogi kategóriákkal leírni? A huzamosabb működés, vagy a társadalmi támogatottság nem annyira kritikus, de nem is kifogástalan rendelkezés véleményem szerint.

1.1.2. Az Alaptörvény VII. cikk 4. bekezdése

A *negyedik bekezdése* a hatályos szabályozásnak rendkívül fontos része. Az eredeti szabály egy mondatban fogalmazta meg az együttműködés lehetőségét. Az Alaptörvény negyedik módosítása már többet mondott az együttműködésről. Alkotmányi szintre emelte azt, hogy az Országgyűlés elismerése szükséges az egyházzá nyilvánításhoz, és ha ez megtörtént, akkor működhetnek együtt bizonyos célok érdekében. A mai szabályozás fenntartja az Országgyűlés jogát az egyházi elismerés során. Az így elismert közösségek bevett egyházként működnek. Az Ehtv. és az Egyhtv. is felsorolja a bevett egyházakat. Az Alaptörvény deklarálja, hogy a bevett egyházak jogosultságot kapnak feladataik ellátására.

Itt érdemes megállnunk és visszautalnunk az Alaptörvényre, annak is a Nemzeti Hitvallás részére. Ugyanis az egész dolgozat nem érthető, ha nem látjuk azt, hogy ma Magyarország olyan ország, ahol a kereszténység eszméjét alkotmányos szinten is elismeri az alkotmányozó parlamenti többség. *„Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette... Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait... Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét... Valljuk, hogy a huszadik század erkölcsi megrendüléshez vezető évtizedei után múlhatatlanul szükségünk van a lelki és*

szellemi megújulásra.”⁴¹ Ezen túl az Alaptörvény kezdő mondata a Himnusból származó idézet, ugyanakkor egyfajta elköteleződés a teizmus mellett.⁴² KLEIN TAMÁS tanulmányában⁴³ ezt így fogalmazza: „A Nemzeti Hitvallás a Himnusz kezdő sorával, az alkotmányozó Istenhez szóló invokációjával kezdődik, és az alkotmányozó atyák Isten előtti felelőssége tudatának deklarálásával zárul, ami egy kifejezetten erős, szimbolikus világnézeti keretet ad a szövegnek.”⁴⁴ A szerző a tanulmányban bemutatja az egymásután keletkezett két egyházi törvényt, majd a tanulmánya végén megállapítja: „Összefoglalóan elmondható, hogy az egyházügyi szabályozásban előírt formális feltételek teljesítése és az egyházi státusz elnyerésének reális esélye, különös tekintettel a fentebb ismertetett, a nyilvántartásra vonatkozó eljárási szabályokra, nem következik egymásból, nem automatikus. Az egyházi jogállás elnyerésére irányuló kérelem a törvény által támasztott normatív követelmények maradéktalan teljesítése esetén is elutasításra kerülhet, megtagadható a nyilvántartásba vétel. A egyesületek jogállását rendező joganyag adós maradt a vallási tevékenységet is végző egyesületek – vallásszabadságra tekintettel lévő – speciális helyzetének rendezésével. Mindezekre tekintettel az egyházak közé fel nem vett közösségek hitéleti tevékenységükben hátrányosabb helyzetbe kerülhetnek egyházi jogállású társaiknál. Az Alkotmánybíróság döntését nem megelőlegezve, ugyan, de úgy vélem, hogy a fent ismertetett szabályozási elemek (ami benne van, és ami kimaradt) – sine ira et studio – az Alaptörvény vallásszabadságot védő szigorú reguláinak fényében kétségesse teszik, hogy az egyházügy szabályozására tett második kísérlet kiállja-e az alapjog korlátozásának szükségességi-arányossági tesztjét.”⁴⁵

Amint azt tudjuk, később Alaptörvény módosítások és az Egyhvt. módosítása is megtörtént, de a szerző által felvetett kérdésről érdemes tovább gondolkodni. Az, hogy az államhatalom megkülönbözteti egymástól az egyes vallási közösségeket, még nem tekinthető jogszerűtlen lépésnek. Bár nem teljesen helyes, de ha bevezetjük a pozitív diszkrimináció fogalmát az egyházalapítás egyfajta megkülönböztetéséhez, akkor érthető, hogy lehet bizonyos különbséget tenni a több száz éves hagyománnyal rendelkező egyházak és a most induló vallási közösségek között. A vallásszabadság az állam részéről

⁴¹ Alaptörvény, Nemzeti Hitvallás.

⁴² Isten, áldd meg a magyart! kezdődik az Alaptörvény.

⁴³ KLEIN TAMÁS: *Az új egyházügyi szabályozás kérdései a vallásszabadság kollektív oldalának tükrében.* In: Jogi kötetek 2012. 1. szám. 147-160. p.

http://epa.oszk.hu/02600/02687/00004/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2012_01_147-160.pdf

⁴⁴ Im. 147. p.

⁴⁵ Im. 159. p.

azt igényli, hogy ne akadályozza a vallásgyakorlást. Ugyanakkor nem írja elő kötelezően, hogy minden vallási közösségeket egyformán kell „támogatnia”.⁴⁶

Itt ismét érdemes kisebb kitérőt tennünk, és utalni arra, hogy milyen két fő kérdés létezik a vallásszabadsággal kapcsolatban és válaszolni arra is, hogy milyen európai modellek léteznek a vallásszabadság megoldásait tekintve. Az egyik kérdés arra vonatkozik, hogy az állam milyen kapcsolatban van az egyházakkal, bizonyos egyházakkal, közösségekkel. A másik kérdés, hogy az államnak van-e valamilyen hivatalos eszmerendszerhez köze, vagyis vall-e valamilyen elvet, ami a valláshoz, eszméhez kötődik. Mondhatjuk azt, hogy a második kérdésre hazánk esetében az Alaptörvény már idézett bevezetője valóban hitvallás, még hozzá a keresztény eszmében, vallásban való hit kifejezése. Az első kérdésre az Egyhvt. egyértelmű választ ad, Magyarországon vannak bevett egyházak, amelyekhez az államhatalom „szívesebben” kötődik, mint egyéb vallási közösségekhez.⁴⁷ Hogy ez sérti-e a vallásszabadság elvét, arra nehéz egyértelműen válaszolni. Véleményem szerint az alapvető jog minden esetben biztosított, hiszen még azok a vallási közösségek is működhetnek ma hazánkban, amelyek más európai országban tiltó listán vannak.⁴⁸ Azonban van egy érdekes kérdés: vajon jogilag, alkotmányjo-

⁴⁶ A támogatásról ld.: SCHANDA BALÁZS: *A Vallásfelekezeti Alap sorsa és az egyházak hitéleti tevékenységének költségvetési támogatása*. - In: Magyar közigazgatás, ISSN 0865-736X, 2006. (56. évf.), 6. sz., 367-369. p.

⁴⁷ Európában az egyik modellt Ausztria példáján szemlélhetjük, ahol egyértelmű szétválasztás, mégis a történelmi példákat is ismerve, ez a szétválasztott kapcsolat mégis sok-sok szálon való kötődést jelent. Az egyházi támogatáshoz szükséges adót például az állam szedi be, a támogatások is az államtól érkeznek akár egyházi személyek fizetésén keresztül. A másik modell példájára Franciaországot hozhatjuk, ahol a nagy francia forradalom után a teljes elválasztás alakult ki. Ez egy teljesen semleges modell. A harmadikra példa Görögország vagy Anglia, ahol egyfajta államegyház működik. Kitűnik ez Nagy-Britanniában, ahol az anglikán egyház feje a királynő. Ld.: ANTALÓCZY PÉTER: *A vallási közösségek jogállására vonatkozó európai és magyar szabályozás összehasonlító elemzése*. - In: Jog, állam, politika, ISSN 2060-4580, 2013. (5. évf.), 3. sz., 19-44. p.

<http://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2013/3/antal%C3%B3czi.pdf> letöltés ideje: 2017. február 1.

⁴⁸ Gondoljunk itt a Szciantológia Egyházra, amely például Németországban nem működhet szabadon, nálunk viszont működik, olyannyira, hogy legutóbb PÉTERFALVI ATTILA, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnöke meg kellett, hogy szólaljon egy adott ügyben, a veronai buszbalet túlélőit és az elhunytak hozzátartozóinak zaklatása miatt. „Péterfalvi Attila az MTI-hez szerdán megküldött közleményében azt írta, a hivatal a sajtóból értesült arról, hogy a Magyarországi Szciantológia Vallási Egyesület, megszerezve a veronai busztragédia áldozatainak elérhetőségeit, zaklatja a gyászoló családokat. Az erről szóló újságcikk szerint az egyesület egy - a hívei közé tartozó -, Verona közelében élő magyar származású rendezvényszervezőn keresztül szerezte meg a családtagok nevét, telefonszámát és lakáscímét. Ugyan a cikkben szereplő adatkezelést sérelmező panasz még nem érkezett a hatósághoz, azonban nyomtatékkal felszólítom az egyesület képviselőit, hogy azonnal hagyjanak fel a fentiekben leírt tevékenységgel és haladéktalanul töröljék a gyászoló családok jogellenesen megszerzett személyes adatait- írta Péterfalvi Attila.”

https://gondola.hu/hirek/200504-A_szciantologusok_ne_zaklassak_a_gyaszolo_csaladokat.html letöltés ideje: 2017. február 16. De beszélhetnénk a destruktív szektákról is, amelyek alapvető emberi értékek és jogok ellen támadnak. Vö.: TÖRÖK PÉTER: *Az új vallási közösségek és a család*. - In: Kapocs, ISSN 1588-7227, 2002. (1. évf.), 2. sz., www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1368

világ szabad volt-e a 2010-es változások után, az új törvények⁴⁹ hatálybalépésével a korábban egyházi státuszt kapott közösségek sorsát megváltoztatni. Nem kétséges, hogy sok-sok biznisz egyház létezett korábban. Ugyanakkor azonban a 14 kiválasztott közösségen kívül a többi egyház hirtelen megszüntetése aggályosnak tekinthető. Erről még később szólnunk.

1.1.3. Az Alaptörvény VII. cikk 3. bekezdése

A harmadik bekezdés az egyházak és az állam sokszor ismételt szétválasztását fogalmazza meg. Nincs is ezzel probléma, hiszen ahogy az államhatalmi ágak szétválasztását megfogalmazza a modern európai és amerikai gondolkodás, úgy jelenik meg az egyház (ak) és az állam szétválasztásának kérdése az újkortól kezdve egyre erősebben. E helyen érdemes kitérni a függetlenség kérdésére. Ugyanis csak akkor tud függetlenedni az államtól az egyház, ha anyagi függetlensége van az egyházaknak. Hazánkban és a többi volt szocialista országban általában egy kaptafára ment az államosítás illetve az egyházi javak elrablása a XX. században. Éppen ezért kétséges volt a korábbi alkotmányi deklarálás ellenére is a függetlenség.

A rendszerváltozás utáni alkotmányos berendezkedés gyorsan nyitott az egyházak felé. Köszönhető ez annak is, hogy az 1990. évi parlamenti választásokon egy keresztény-nemzeti irányzat győzött és tudott kormányt alakítani az MDF, Kisgazdapárt és a KDNP. Az ekkor megszületett 1990. évi törvényi is kijelentette az egyházak szabad működését, amit az akkori Alkotmány is megfogalmazott. Amikor az egyházak és az állam elválasztásáról beszélünk, akkor érdemes újra és újra arra gondolni, hogy Európában vannak olyan államok⁵⁰, ahol bár természetesen jogállamiság és demokratizmus él,

⁴⁹ Ehtv. és Egyhtv.

⁵⁰ Érdemes idézni e helyen egy cikk részletét, amely Dániáról szól, egy ottani esetet mutat be a tanulmány. „Dánia lehet az első demokratikus, modern állam, amelyben *de facto* megszűnik a vallásszabadság, miután a parlament elfogadta a homoszexuálisok egyházi esküvőjéről szóló törvényt. Mivel az azonos neműek házasságkötését mindegyik dán egyháznak kivétel nélkül celebrálnia kell, a törvényhozás gyakorlatilag illegálitásba kényszerítette a katolikusokat, evangéliumi keresztyéneket, és más vallási csoportokat. Nagy-Britannia eközben külképviseletein keresztül intéz támadást azok ellen az államok ellen, amelyek nem fogadják el a meleg-házasságot. Az azonos neműek házassága jelenleg 27 európai államban legális.” In: KENESEI KATALIN: *Bizarr szövetségek, kié a vallásszabadság?* In: Hetek XVIII/25, 2014. június 20. 6-7. p. http://www.hetek.hu/kulfold/201406/bizarr_szovetsegek_kie_a_vallasszabadsag letöltés ideje: 2017. február 8. Dániában tehát látható, hogy a Dán Népegyház összefonódik állammal. Ahogy a cikkben olvashatjuk „Legmagasabb rangú adminisztratív tisztviselője az egyházügyi miniszter, az egyház legfelső törvényhozó testülete pedig a dán parlament. 2005-ben a dánok 83 százaléka volt az

ennek ellenére nincs szétválasztva a két rendszer. Éppen ezért, amikor a magyar Alaptörvény kijelenti a szétválasztás eszméjét, akkor azzal hazánkat olyan rendszerbe sorolja, ahol elválasztva működik állam és egyház. Érdekes azonban utalni arra témánk szempontjából, az egyházak alapítása és működése kérdéskörben, hogy ez nem jelenti azt, hogy nem lehetne, ne kellene, ne lenne szükséges egy olyan együttműködés, ami akár az egyházi lét elismerésére, akár a költségvetési támogatásra vonatkozik.

1.1.3. Az Alaptörvény VII. cikk 2. bekezdése

A második bekezdés a vallási közösségek szervezett formában való működésének lehetőségét szabályozza, amelyet sarkalatos törvényben kell meghatározni. Gyakorlatilag az Egyhvt. illetve a korábbi, hatályon kívül helyezett Ehtv. felsorolja azokat a vallási közösségeket, amelyek bevett egyházként működnek.⁵¹ Mint azt tudjuk, a bevett egyház fogalma egyfajta privilégiumot jelent, olyan csoportokat, amelyeket az állam öncélúan, vagy politikai okokból jobban támogat, illetve kiemel.

2. Kitekintés: alapjogok, vallások, államok

E rövid alfejezetben néhány megállapítást teszünk a fent megfogalmazott három fogalom összefüggési rendszerében. Röviden szólunk a zsidó vallás, Izrael és az alapjogok vonatkozásáról, majd az iszlám vallás és az állam kapcsolatára utalunk.

2.1. Zsidó vallás és az állam

Ahogy a bevezető részben utaltunk rá, a zsidó vallás szorosan összefügg a zsidó állam létevel. Ez azonban nem akadályozza annak, hogy az 1947-ben újra létrejött zsidó állam

államegyház tagja, bár a tagoknak csak kevesebb, mint 5 százaléka vett részt legalább hetente az istentiszteleteken, ami igazolja a dánok önképét, miszerint országuk „szekulárisan homogén”. Ennek ellenére a dán állampolgár, amikor elkezdi adót fizetni az államnak, automatikusan megkezdte az egyházi adó fizetését is.” Uo. 6. p.

⁵¹ Erről a dolgozatban még beszélünk. Az első bekezdésre külön itt nem térünk ki, hiszen a korábbi fejezetben több szempontból is vizsgáltuk a dolgozat témáját képező alapjogokat.

államberendezkedésében ne biztosítson jogokat a többi vallásnak. Rendkívül érdekes a helyzet, mert miközben nap, mint nap tudósításokat hallunk az arab-zsidó viszályról, az iszlám-zsidó szembenállásról, Izrael óriási értéke abban is rejlik, hogy a három nagy monoteista vallás közös szülőföldje illetve számos olyan hely található ott, amely mindhárom monoteista vallás közös gyökere. A téma szempontjából arra kell rámutatnunk, hogy a zsidó állam mindig is törekedett a vallási függetlenségének és állami létének megőrzésére. Vagyis összefüggött a közösségi élet két területe, a vallás és az állam. Az egyház szavunk is mutat bizonyos zsidó gyökereket. Az egyház azt jelenti, hogy összegyűlnék az egyfajta hitelvet vallók és szervezeten élnek meg, amiben hisznek. Ám a zsidó állam éppen azért tudott megszületni, mert az állam a vallásnak köszönhette létét, annak alapját. De vajon kellett-e állami elismerés az egyház létehez? Válaszunk nem, hiszen a kettő mintegy együtt keletkezett. Ma nem arról van szó Izraelben, hogy az állam berendezkedésében a zsidó vallás, mint olyan szervezett szerepet játszik, de arra gondolhatunk, hogy a vallási erő ma is meghatározó a zsidó állam életében. Érdekes még egyszer visszatérni arra, hogy az egyház szó zsidó gyökerekkel rendelkezik. Ez a közösség erősen kötődik az egy templom elvhez. Maga az egyház nem a szó módosult, európai vagy éppen régi görög eredetében jelenik meg. Nem az intézményesült formát, vagy nem csupán azt tartalmazza, hanem a közösség olyan jelentőségét, amelyet az egész életben, a hétköznapiakban is átszö a vallás, legalábbis annak kulturális, közösségi, nevelési alapjai.⁵²

2.2. Iszlám vallás és az állam⁵³

Az iszlám az utóbbi idők legnagyobb érdeklődésre számot tartó vallása. Ahogy a 2001. szeptember 11-i eseményekre gondolunk, idézzük fel a korábbi értekezésem bevezetőjét: „2001. szeptember 11-e óta másként értékeljük a világ vallásainak szerepét. Tudjuk, hogy a vallás, a hit nemcsak építeni, hanem rombolni is tud, főként, ha gonosz emberi elmék arra használják. E sorok írója azon a délutánon a tragédia perceiben éppen a Ben Gurion repülőtéren tartózkodott, az iszlám, zsidó, keresztény vallások metszéspont-

⁵² Vö. HAYEM HALEVY DONIN: *Zsidónak lenni*. Göncöl, Budapest 1998.

⁵³ E kérdéskörben illetve témában érdemes megtekinteni e dolgozat szerzőjének doktori disszertációját, amely az iszlám-keresztény párbeszédet vizsgálta. Fejezetünkben felhasználjuk az értekezés téziseit és eredményeit. Ld. NOVÁK ISTVÁN: *Jézus és Mohamed személye a keresztény-izlám párbeszédben*. PPKE, Budapest 2010. <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=4889>

jának városában. Félelem, szorongás fogta el a csoportot, és kérdések hangoztak el: mi is az iszlám; milyen vallás az, ahol a pusztítás is helyet kap? Hosszú idő telt el a kutatás megkezdése óta. Ez az egy évtized abban az elhatározásban erősített meg, hogy kölcsönös megismerés, kölcsönös kíváncsiság szükséges ahhoz, hogy dialógusunk ne papírizű legyen, hanem valódi lehetőségét adja a megbékélés egyre fontosabb feladatának. Sokszor kellett szembesülni azzal a váddal, hogy nekünk, magyar teológusoknak miért kell keresztény-izlám párbeszédet kezdenünk, hiszen nem igazán találkozunk az iszlámmal hazánkban. Ez egyrészt nem igaz, mert ma Magyarországon több iszlám „egyház” is létezik, több ezer hívővel, másrészt pedig a két vallás közötti dialógus segíthet a vallásközi párbeszéd egyéb területein. Hiszen észre fogjuk venni, hogy nem egy gondolatunkat a vallásközi párbeszéd egyéb vonatkozásában is használhatjuk.”⁵⁴ Láthatjuk, hogy ma mennyire fontos a vallásszabadság, egyházalapítás és egyházi működés témakörben az iszlámra is figyelni. Egyrészt nem mehetünk el szótlánul a 2001. óta tartó események mellett, másrészt az ISIS megjelenése és az európai és közel-keleti terrorcselekmények is arra indítanak minket, hogy elgondolkodjunk, vajon meddig terjed a vallásszabadság, hol a határ az egyházak, vallási közösségek működését tekintve. Az európai vallásszabadságról szóló gondolkodást véleményem szerint alapjában borítja fel az iszlám megjelenése, főként a radikalizmus illetve fanatizmus valamint a terrorizmus. Elsőként ki kell térni arra, hogy nem maga a vallás, az iszlám az, ami szélsőséges, hanem azok a gondolkodásmódok, amelyek kihasználják és elferdítik a vallás tanítását. Természetesen minden vallásban található olyan gondolat, tanítás, amely esetlegesen fundamentalista módon értelmezve akár rossz irányba is viheti a vallás tanítását, de nem ezt kell feltételeznünk elsősorban. Ami az iszlám illetve az államok kapcsolatát illeti, mindig is volt egy olyan törekvés az iszlám vallási vezetők részéről, vagy az iszlámot állami szintre emelő vezetők részéről, hogy hódítások útján kell és érdemes a vallást terjeszteni és ezáltal egy birodalmat is kialakítani. Amit mi ebből látunk az kétirányú. Egyrészt látjuk az ISIS⁵⁵ megjelenését, látjuk a közel-keleti háborús helyzetet és szemléljük az ezzel összefüggő migrációs kérdést. Ezzel az állampolgárok nem sokat tudnak kezdeni, hiszen ezek megoldása nagypolitikai kérdés.⁵⁶ A másik, amire viszont figyelünk kell, az nem más, mint az iszlám jelenléte az európai országokban. Kérdésként tehetjük fel, vajon hová vezet az a németországi helyzet, amikor például az oktatásban

⁵⁴ Im: 22-24. p.

⁵⁵ Vö. LORETTA NAPOLEONI: *Az iszlamista főnix*. HVG, Budapest 2015.

⁵⁶ Vö. MICHAEL WEISS – HASSAN HASSAN: *Az iszlám állam. A terror hadserege belülről*. HVG, Budapest 2015.

az integráció modellje már nem tudja kezelni a különböző országból jött gyermekek és a helyiek közötti konfliktust, sőt nem tudja kezelni a keresztény illetve vallástalan réteg és az iszlám hitet vallók közötti kapcsolatot. Szintén ide tartozik, hogy vajon milyen lehetősége van az európai államoknak arra, hogy az iszlám vallás napi vallásgyakorlatához, életmódjához, felfogásához kapcsolódó problémákat megoldja, vagy legalábbis kezelje. Már akkor felmerültek ezek a kérdések, amikor az 1960-as években török vendégmunkások érkeztek Németországba, természetesen nyugatra, és az első generációs bevándorlók után már újabb generációk jelentek meg, akiknek azonban nem volt egyszerű a beilleszkedés, sőt talán nem is sikerült teljesen sohasem. Vegyük észre, hogy azok az alapjogok, amelyekről mi európaiak beszélünk, nem olyan jellegű értékek egy iszlám hívő számára, mint nekünk. Sajátos a saría⁵⁷ világa, amelyez mi, európaiak alig tudunk megérteni. A vallásszabadság például az iszlámban nem jelenik meg, hanem elsősorban a térítés fogalma az erős érték. A Korán és a hagyományokat összegyűjtő egyéb iszlám források elsősorban az iszlám terjedéséről szólnak. A véleménynyilvánítás szabadságjogába nem fér bele a vallás kigúnyolása, vallási jelképek vagy éppen Mohamed próféta gúnyos ábrázolása. A gondolatszabadság nem jelenti azt, hogy bármit lehet gondolni, hanem a vallás a hit által jelenhet meg a gondolataink, ezeket uralni kell egy hívő muszlimnak. A lelkiismereti szabadság is felemás az iszlámban: a vallás előírja az erkölcsi cselekvést, amely nemcsak a vallásgyakorlásban, hanem az élet minden területén megjelenik, uralja az egész életet. Mondhatjuk, hogy az iszlám átfogja az ember és az állam mindennapjait. A szekularizáció sem érték az iszlám számára. Egy iszlám állam létrehozatala legalábbis titokban minden muszlim hívő legédesebb álma. Bár van vallásfejlődés az iszlámban, de nem hangoztatják a vallás és az állam szétválasztását, nem hangsúlyozzák a magánélet és vallás egyéni jogait, hanem minden a közösségért van, ami elsősorban az iszlám családban másodsorban a közösségben és vágyként pedig sok iszlám hívő lelkében egy iszlám alapokon álló államban valósítható meg. Természetesen Törökország történelme, a vallás és az állam szétválasztása egy érdekes példa annak ellenkezőjére, amiről fentebb írtunk, de ma is sok-sok iszlám gondolkodó tenné le voksát egy modern, de mégis iszlám elveket valló állam léte mellett. E kérdésről azért kellett röviden szólnunk, mert az erősen szekularizált Európában érdemes odafigyelnünk saját keresztény hagyományainkra, érdemes látnunk, hogy mit rontottunk el az európai társadalom kialakításakor, és érdemes tanulnunk a fentebb megfogalmazottakból.

⁵⁷ Vö. SALAMON ANDRÁS – ABDUL FATTAH MUNIF: *Saría, Allah törvénye. Az iszlám jog különös világa.* Presscon Kiadó 2003.

III. A 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról

Ebben a fejezetben bemutatom a törvény szerkezetét, alfejezetekben a kialakulásának történetét, az egyes változtatásokat, törvénymódosításokat, ezek okait. Mindeközben az alkotmánytan és a jogdogmatika módszereivel dolgozom fel azokat a beadványokat, amelyek az AB előtt landoltak és határozatok születtek.⁵⁸

1.1. A 2011. évi C. törvény⁵⁹

Sietve, kapkodva, mint később kiderült, Alaptörvény ellenesen fogadták el ezt a törvényt a 2010-ben győztes pártok, sajnos szinte egyeztetés nélkül. Nem vitatva a jó szándékot, hogy a cél az volt, hogy a több mint háromszáz, jogilag egyházként működő közösségek közül kivessék az ún. biznisz egyházakat, túl jól sikerült a törvény. Mindösszesen 14 egyház maradt, ami valóban egyházként lett az állam által definiálva. A hatályon kívül helyezett törvény az AB határozata alapján közjogi érvénytelensége miatt került hatályon kívülre, de már ekkor látható volt, hogy a túl szűkmarkú státusz osztogatás, még ha később a 14-ből 27 is lett, több szempont alapján is problémás lesz.⁶⁰

Az egyházak számának radikális csökkentése két kérdés felvetését vindikálja. Egyrészt, lehet-e jogilag a már működő egyházakat egy tollvonással megszüntetni? A másik kérdés pedig arra vonatkozik, hogy ha már újra kellett szabályozni az egyházak alapítását,

⁵⁸ Kiváló összefoglalást olvashatunk az egyházak szabályozásának hazai történetéről az alábbi tanulmányban: FAZEKAS CSABA: *Egyházak és egyházügyi törvények Magyarországon, 1791-2011.* In: Sola Scriptura, 2012/1. 12-23. p.

<http://forrasmedia.hu/vallasszabadsag/konferencia/eloadasok/Fazekas%20Csaba.pdf> letöltés ideje: 2017. január 10.

⁵⁹ A törvényről bővebben ír: SCHANDA BALÁZS: *Néhány megjegyzés a lelkiismeret és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvényről.* - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 2011. (66. évf.), 10. sz., 515-520. p.

⁶⁰ Kissé radikális módon közelíti meg a törvényt és az ezzel kapcsolatos kérdéseket az alábbi tanulmány szerzője. Ld. VANKÓ ZSUZSANNA: *Az új egyházügyi törvény és a lelkiismereti szabadság: A lelkiismereti szabadság elidegeníthetetlen joga és az új vallásügyi törvény* (Megjelent a Népszabadság 2011. szeptember 14-i számában.) - In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2011. (13. évf.), 3. sz., 20-25. p. A szerző korábbi cikke is érdekes. Ld.: VANKÓ ZSUZSANNA: *Evilági messianizmus és lelkiismereti szabadság.* - In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2010. (12. évf.), 1. sz., 24-28. p.

vajon nem kellett volna arra törekedni, hogy az elismerés feltételei és annak eljárásjoga egy konszenzus alapján létrejövő, többszereplős tárgyalás után szülessen meg.

Az első kérdésre a következőt fogalmazhatjuk meg: a visszaható hatály tilalma elsősorban a büntetőjogban olyan elv, amelynek betartása a demokrácia és jogállam alapelve. Nyilván, ha van egy már alkalmatlan törvény, akkor változtatni kell, sőt, a nem egyházi tevékenységet végző szervezeteket felülvizsgálva akár szó lehet az elnyert státusz megszüntetéséről, de csak és kizárólag bírósági eljárás során véleményem szerint. Ezt fogalmazza meg ÁDÁM ANTAL professzor úr is tanulmányában. „*A szakemberek többsége számára elfogadhatónak tűnt az az igény is, hogy új egyház alapítására jogosultak létszámát az 1990. évi IV. tv-ben megállapított 100 természetes személy helyett növelni kell, és a bejegyzés iránti kérelemben az alapszabályon kívül a hitleveket is mellékelni kelljen, továbbá, hogy szűnjön meg annak lehetősége, hogy egyház valamely belső szervei egysége belső egyházi szabály eredményeként, bírósági nyilvántartásba vétel nélkül, tehát automatikusan jogi személyi státust nyerhessen. Ezeknek a törekvéseknek helyesléséhez kapcsolódó publikációimban azonban többször hangsúlyoztam, hogy a jelzett tartalmú újítások nem lehetnek visszaható hatályúak, már bejegyzett egyházra nem vonatkozhatnak, tehát csak pro futuro változásokat eredményezhetnek.*”⁶¹ Talán a jövőre vonatkozó új szabályozás és a régi, már működő közösségek egyfajta felülvizsgálata eleget adhatna ahhoz, hogy a 2011-ben működő, mintegy 400 egyházból ne csak annyi maradjon meg, amit a kormánypártok képviselői akartak, hanem szélesebb skálán mozogjon az egyházak életben maradása. Megkülönböztethetünk történelmi és kisegyházakat, ezeket a fogalmakat is használja a jogalkotó számos helyen.⁶²

A másik kérdésre röviden csak annyit válaszolhatunk, hogy főként egy olyan kérdés, mint a vallási közösségek illetve egyházak kérdése, megért volna egy szélesebb megvitatást. Ezzel elkerülhető lett volna egyrészt a törvény hatályon kívül helyezése miatti helyzet, másrészt a később hatályba lépő új törvény alapján a különböző emberi jogi szervezetek és nemzetközi bíróságok elé vitt ügyek sokasága.

⁶¹ ÁDÁM ANTAL: *Vallás, vallásszabadság és egyház Magyarország Alaptörvényének, továbbá "A lelkiismereti- és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról"* szóló 2011. évi C. törvény figyelembe vételével. - In: Jura, ISSN 1218-0793, 2011. (17. évf.), 2. sz., 21. p. http://jura.ajk.pte.hu/JURA_2011_2.pdf letöltés ideje: 2017. február 8.

⁶² Ld. bővebben: FAZEKAS CSABA: *A „történelmi egyház” fogalmának történeti vázlata*. In: http://forrasmedia.hu/vallasszabadsag/2_konferencia/Eloadasok/Fazekas_Csaba.pdf letöltés ideje: 2016. december 8.

1.1.1. A törvény szerkezete

Nézzük meg röviden, hogyan is épült fel a 2011. évi C. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról. A törvény preambuluma⁶³ először is meghatározza az egyház fogalmát, feladatait. „*A magyarországi egyházak és vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú értékhordozó és közösségteremtő tényezői, amelyek hitéleti tevékenységük mellett, nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint kulturális, környezetvédelmi, sport- és más tevékenységükkel, valamint a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be az ország és a nemzet életében. Magyarország elismeri és támogatja a külföldi magyar közösségek életében meghatározó szerepet játszó egyházak és vallási közösségek tevékenységét is.*” A preambulumból érdemes kiemelni, hogy az egyházakat hitéleti tevékenységük mellett számos feladat elvégzése jellemez, amelyet támogat az állam. Ez az alapja az egyházak társadalmi működésének. Ezért vannak szociális intézményei vagy éppen iskolái, vagy tölt be szerepe a kultúrában és művészetekben. Érdemes még arra utalni, hogy a nemzeti szó előfordulása mire is akar utalni. GÁBOR GYÖRGY erről így ír. „*Ami a „nemzet” szót illeti, egyházakról, vagyis általánosságban véve nemzetek fölötti intézményekről lévén szó... jelen kontextusban nehezen értelmezhető, illetve felidézi a szó jelentése körüli súlyos történelmi és eszmetörténeti vitákat. Azaz a fogalom értelmezése a legjobb esetben is problematikusnak nevezhető, ennél fogva törvényi szövegben való előfordulása nem szerencsés.*”⁶⁴ Magunk részéről azonban le kell szögezni, hogy az egyházak egyszerre egyetemesek, már amennyiben világegyházról van szó, de ugyanakkor minden nemzet életében sajátos szerepet játszik, ezért nem haszontalan a nemzet szó kiemelése és nem is jogellenes. Problematikusabb a külföldi magyarokra való utalás és a támogatás szó megjelenése. Hiszen ahogy GÁBOR GYÖRGY is írja. „*... egyfelől számolni kellene a célországok adórendszerének sajátosságaival, másfelől egy anyagi-materiális támogatás azzal az anomáliával járna, hogy a magyar adófizetők előtt végképp átláthatatlanná és követhetlenné válna a külföldre irányuló állami támogatás módja, formája, mértéke*

⁶³ Részletesen elemzi a preambulomot: GÁBOR GYÖRGY: *A lelkiismereti szabadság államosítása.* - In: Mozgó világ, ISSN 0324-4601, 2011. (37. évf.), 9. sz., 15-27. p. <http://www.mozgovilag.hu/gabor-gyorgy-a-lelkiismereti-szabadsagallamositasa/> letöltés ideje: 2017. február 14.

⁶⁴ Im. 17. p.

és valóságos rendeltetése.”⁶⁵ Éppen ezért érdemes lett volna jobban kibontani a támogatás szó értelmét és főként az anyagi támogatás adójogi és egyéb szempontjait átgondolni. Elképzelhető lett volna az is, hogy a külföldi közösségek támogatásáról külön jogszabály rendelkezik, és nem keverik bele az egyházakat.

A törvény első fejezete a lelkiismereti és vallásszabadság kérdését rendezi. Ezen szabályozás egyrészt megismétli a különböző nyilatkozatok szövegének egy-egy mondatát, másrészt utal az Alaptörvényre is. A második fejezet az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szól. A 6. § (1) bekezdése utal a természetfelettre, ami a vallások közös jellemzője. A (2) bekezdés negatív taxációval sorolja fel, mi nem tekinthető vallási tevékenységnek. E felsorolásra szükség is van, hiszen ezek a tevékenységek nem tartoznak szigorúan a vallási tevékenységek közé, egyesületek, alapítványok, civil szervezetek is végezhetik. A fejezet következő címe az egyház nevet viseli. Csak a 7 § (4) bekezdését emeljük ki: *„Az egyház elnevezést csak e törvény szerint nyilvántartásba vett szervezet viselheti.”* Itt derül ki, hogy változik az egyházi státusz elnyerése, annak feltételei, nyilvántartásra és elismerésre van szükség a törvény alapján. A harmadik fejezet szabályozás alá vonja a nyilvántartásba vételi eljárást. A parlament által elismert egyházakat a törvény melléklete tartalmazza. A törvény részletesen felsorolja az elismerés feltételeit, annak folyamatát. Meg kell jegyeznünk, hogy a miniszteri, vagyis gyakorlatilag kormányzati elismerés és a parlamenti jóváhagyás nem éppen a legjobban sikerült megoldás. A bíróságok ezirányú eljárása véleményem szerint nagyobb biztosítékot adott volna a független elbírálásra. Végül a negyedik fejezet az egyházak működéséről szól.

A 19. § rögzíti, hogy az egyházak vallási tevékenységet végeznek elsősorban. Ezt követően azonban több bekezdésben az egyházi finanszírozás elveit rögzíti. A 20. § a bevételek kapcsolatos szabályozást és az egyéb tevékenységek nem gazdasági tevékenységként való rögzítését mutatja. A 21. § legfontosabb mondanivalója, amiért sokan szívesen elnyernék az egyházi elismerést, az, hogy az egyházakat csak szűk területen lehet, ha egyáltalán lehet ellenőrizni. A törvényről többet nem érdemes szólni, hiszen ahogyan arra már utaltunk az AB hatályon kívül helyezte⁶⁶ és egy új törvény, a 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfeleke-

⁶⁵ Im.18. p.

⁶⁶ 164/2011. (XII. 20.) AB határozat a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvény közjogi érvénytelenségéről

zetek és vallási közösségek jogállásáról (Egyhtv.) született meg, amelyet a következő alfejezetben mutatunk be.

2. A 2011. évi CCVI. törvény

A törvényt, amelyet e dolgozatban Egyhtv. rövidítéssel emlegetünk, a 2011. esztendő utolsó napjaiban, utolsó törvényként fogadta el az országgyűlés. Ennek a törvénynek ma hatályos szövegét megvizsgálva tekintjük át az egyházak illetve vallási közösségek alapításának szabályozását. A törvény az idők során több változáson is keresztül ment, sőt az Alaptörvényt is módosítani kellett miatta, mi a dolgozat írásakor hatályos szöveg alapján vizsgálódunk és csak ahol szükséges, ott utalunk az egyes változásra.

2.1. A törvény Preambuluma

A 2011. évi C. törvényhez hasonlóan itt is felsorolásra kerülnek mindazok a feladatok, amelyeket az egyházak és vallási közösségek végezhetnek. Gyakorlatilag megismétli a korábbi, hatályon kívül helyezett törvény szövegét.

2.2. A lelkiismereti és vallásszabadság joga

Az I. fejezet öt paragrafusból áll. Az első megfogalmazza, hogy mindenkinek joga van a két alapjoghoz. Ez tulajdonképpen az egyezmények, alkotmányok illetve a hatályos Alaptörvény mondata. Az Ehtv.-vel szemben a mindenkinek joga van, fordulatot használja, a Magyarország elismeri ezeket a jogokat fordulattal szemben. A jelenlegi törvényben a következő bekezdések tovább finomítják azt, hogy ezek az alapjogok mit foglalnak magukba. Ilyen a vallás megválasztása, megváltoztatásának joga, vallásos cselekmények egyénileg vagy közösségileg történő megvallásának joga, mindezeknek kinyilvánítása magánéletben illetve közösségben. Rögzíti a törvény, hogy emiatt hátrány vagy előny nem származhat, és hogy korlátozásnak helye van az Alaptörvény I.

cikk (3) bekezdése alapján.⁶⁷ A 2. § egyértelműen visszautal a korábbi törvényre, illetve egyezményeknek szövegét veszi át, mely szerint a szülőt illetve gyámot megilleti a vallásos nevelés joga. A 3. § azokat a helyszíneket, szervezeteket sorolja fel, ahol, illetve amelyek a vallás gyakorlásának jogát kell, hogy biztosítsák. A 4. § teremti meg a modern tömegtájékoztatási eszközök, az internet illetve más csatornák használatának egyértelmű jogát. Az 5. § az egyes adatok titkosságát ismerik el az egyházi tagsággal kapcsolatban. Megítélésem szerint ezek a szabályok európai szemmel is megállják a helyüket, hiszen minden területen garantálja a vallásszabadság jogát, sőt kifejezett jogokat juttat a vallási közösségeknek.

2.3. A vallási közösségek jogállása

A törvény II. fejezete először a vallási közösségek két csoportját nevesíti: vallási tevékenységet végző szervezet illetve egyház. Amit látni kell, hogy az Alaptörvény módosítás után ez a törvény „összhangba” került az Alaptörvénnyel, így lényegét tekintve a megkülönböztetés nem mondható Alaptörvény ellenesnek. Maga a módszer, az eljárás, ahogyan a vallási tevékenységet végző szervezet egyházzá lehet, az már sértheti alkotmányos érzékenységünket.

Érdemes kiemelni a törvény 6. § (3) bekezdését: *„A vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.”* Ez a meghatározás eléggé filozofikus, teológiai is elfogadható, azonban főként a keresztény világnézet szemszögéből használható. Ugyanis nem minden vallás esetében egyértelmű a természetfelettire irányulás szándéka. Éppen ezért célszerű lett volna a vallási tevékenység fogalmát, a vallás megfogalmazását szélesebb alapokra helyezni.

A 8. § rögzíti, hogy az államnak nincs joga a vallási közösségeket felügyelni. Ez főként a vallásszabadság elve és a kommunizmusban megélt egyházi felügyelet miatt érthető és szükséges megállapítás.

⁶⁷ „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

A 9. §⁶⁸ fő hibája, hogy olyan módon rögzít egy privilégiumot, amely egyáltalán nem mondható objektívnak. Ki dönti el ugyanis, hogy mitől jelentős egy vallási közösség társadalmi támogatottsága, milyen módszerrel történik ennek ellenőrzése? Ezt a rendelkezést, a legtöbb törvényi tényálláshoz hasonlóan, a hatályon kívül helyezett törvény is tartalmazta.

A II. fejezet 2. pontja a vallási tevékenységet végző szervezetet érintő szabályokat állapítja meg. Erre vonatkozólag sem a 2011. évi C. törvény, sem e törvény eredeti változata nem tartalmazott kifejezett szabályokat. A 2013. évi CXXXIII. törvény iktatta be és tette hatályossá 2013. augusztus 1-től. Először egy fogalom rögzítés történik: „9/A. § (1) *A vallási tevékenységet végző szervezet olyan egyesület, amelynek tagjai azonos hitelveket valló természetes személyek, és amelynek alapszabályában meghatározott célja vallási tevékenység végzése.*” Látható, hogy az egyesület jogállását biztosítja a törvény a vallási tevékenységet végző szervezetnek. Fogalmazhatunk úgy, hogy a magyar rendszer ezt tekinti „alapjognak” és ebből kiindulva már privilegizált jog lesz az egyházi státusz elnyerése. Az adott pont alá tartozó szabályozásból már csak azt érdemes kiemelni, hogy az ilyen típusú egyesületek nyilvántartásba vételét a Fővárosi Törvényszék végezheti. Talán ez az egyik legfontosabb tény, hiszen, szemben az egyházi státusz elnyerésével, ez nem az Országgyűlés hatáskörébe tartozik, hanem a Törvényszék jogosult eljárni. Érdemes megfontolni, hogy az egyházi státusz eljárása esetében is, nem lenne-e célszerű a Parlament helyett egy objektívabb testület kezébe adni a döntést?⁶⁹

A törvény III. fejezete az egyházként történő elismerés jogszabályi hátterét adja. A leginkább problematikus részt, ahogy fentebb említettük, az jelenti, hogy az elismerés az

⁶⁸ „9. § (1) *A jelentős társadalmi támogatottsággal rendelkező, történelmi és kulturális értékeket megőrző, nevelési-oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, kulturális vagy sporttevékenységet önmaga vagy intézménye útján ellátó vallási közösséggel - működése biztosítása érdekében - a Kormány megállapodást köthet.*”

⁶⁹ Ezt egyébként a törvény ötödik tervezett módosítása szerette volna bevezetni, de nem sikerült a parlamentben elfogadtatni. „A jogi személyiséggel rendelkező vallási közösségek bejegyzése során a módosítást követően – az állami semlegesség biztosítása érdekében – nem az egyházak „elismerésére”, hanem nyilvántartásba vételükre kerülne sor, egységesen bírósági eljárásban, a törvényben meghatározott tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, transzparencia (pl. indoklás) és rendes bírói jogorvoslat mellett. A hatálybalépéskor ex lege vélelmek állnának be, amelyek biztosítanák, hogy a vallási közösségek státuszuk szempontjából ne kerüljenek az eddiginél kedvezőtlenebb helyzetbe, másrészt azon, továbbra is vallási tevékenységet végző közösségek egyházi státusa megnyugtató módon rendezésre kerüljön, amelyeket a 2012. január 1-jén hatályba lépett törvényi szabályozás AB, illetve EJE által jogsértőnek talált rendelkezései hátrányosan érintettek.” In: Az egyházügyi törvény módosításának koncepciója. http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6veggel_0918.pdf letöltés ideje: 2016. november 20.

Országgyűlés hatáskörébe tartozik.⁷⁰ Ezt akarta módosítani nemzetközi és hazai nyomásra is a kormányzat, azonban a kellő konszenzus illetve a kétharmadhoz szükséges létszám hiányzott. Így fogalmazták meg a tervezett változtatást: „*A jogi személyiséggel rendelkező vallási közösségek bejegyzése során a módosítást követően – az állami semlegesség biztosítása érdekében – nem az egyházak „elismerésére”, hanem nyilvántartásba vételükre kerülne sor, egységesen bírósági eljárásban, a törvényben meghatározott tárgyilagossági és ésszerű feltételek alapján, transzparencia (pl. indokolás) és rendes bírói jogorvoslat mellett.*”⁷¹

Az elismerési eljárás jelenleg hatályos módját a törvény úgy szabályozza, hogy a vallási tevékenységet végző egyesület a miniszterhez előterjesztett kérelme alapján, szakértők alkalmazásával, közigazgatási hatósági eljárás keretében vizsgálva a feltételek fennállását, az adott szervezetett nyilvános ülésen meghallgatva készíti elő az Országgyűléshez beterjesztendő javaslatát. Mind a miniszter eljárása illetve határozata, mind pedig az Országgyűlés döntése ellen jogorvoslati lehetőséget biztosít a törvény. Ezt a hatályos szabályozást lenne szükséges véleményem szerint úgy módosítani, hogy az elismerés illetve, ahogyan a kormány korábbi, el nem fogadott, koncepciója tartalmazta, nyilvántartásba vétel, ne a mindenkorai politikai akaraton múljon, hanem bírósági rendszeren belül szabályozottan, de a vallásszabadság minél szélesebb körben való érvényesülése által kerüljön sorra. Egyébként a törvény jelenleg is rögzíti a nyilvántartás fogalmát a III/A fejezetbe, értve ezalatt az elismert, bevett egyházak nyilvántartását.⁷²

⁷⁰ Ezzel kapcsolatban is nemzetközi szerződésbe ütközőnek tartotta az AB a törvény némely meghatározását. Ezt a kormány koncepciója is megismétli: „23/2015. (VII. 7.) AB határozat: „[36] 3.1. Az EJEK ítélet értelmében nem egyeztetetők össze az Egyezmény 9. és 14. cikkével, az ezekből következő semlegesség és pártatlanság követelményével azok a feltételek, amelyeket az egyházként történő elismeréssel – s ennek révén a bevett egyházakat megillető többletjogosultságok közül kifejezetten is a személyi jövedelemadóknak a speciálisan az egyházak számára felajánlható egy százalékaival és a hozzá kapcsolódó állami támogatással – szemben az Ehtv. 14. § c) pont ca) és cb) alpontja támaszt. Ezért az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Ehtv. 14. § c) pont ca) és cb) alpontja – az EJEK ítéletében foglaltak szerint – nemzetközi szerződésbe ütközik.” In: Az egyházügyi törvény módosításának koncepciója. In: Az egyházügyi törvény módosításának koncepciója http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6veggel_0918.pdf letöltés ideje: 2016. november 20.

⁷¹ A koncepcióval szemben további kifogások érkeztek, a kisegyházak nem látták biztosítva az elszervezett károk miatti kártérítésük elnyerését és más kifogásokat is emeltek. Ld. Az egyházi törvény legújabb módosításáról

<http://www.bpa.hu/az-egyhazi-torveny-legujabb-5-modositasarol/> Letöltés ideje: 2017. január 20.

⁷² <http://egyhaz.emmi.gov.hu/>

2.4. A vallási közösségek működése

A IV. fejezet először is a működés alapvető elvét rögzíti: „*A vallási közösség saját belső szabálya, hitelvei és szertartási rendje szerint működik.*”⁷³ Rendkívül fontos ez, hiszen arról van szó, hogy nem az állam határozza meg, miként is működik egy vallási közösség, hanem belső szabályok rögzítik azt. Természetesen ez mindig az Alaptörvény szellemében értendő, a vallási tevékenység nem lehet Alaptörvény-ellenes.

A 20. § érdemel kiemelést, hiszen bárminek a működése anyagi erőforrást igényel. Ezt rögzíti a törvény, amikor kimondja, hogy a törvényben rögzített feladatokat ellátó egyházi jogi személy hasonló támogatásra jogosult, mintha azt a feladatot állami vagy önkormányzati szervezet látná el. A (3) bekezdés az adókedvezmény tényét rögzíti. Az egyházi státusz egyik privilégiuma számos olyan adó és más pénzügyi kedvezmény, amely csak az egyházi jogi személyre vonatkozik.

A 22. § (2) bekezdése azokat a tevékenységet sorolja fel taxatív, amelyeket a jogalkotó kivesz a gazdasági tevékenység fogalma alól az egyházi jogi személy esetében. Ez is egy privilégiumnak számít, amely jelentős támogatást jelenthet. A működés egyik fontos szabályát tartalmazza a 23. § (1) bekezdés: „*Az egyházi jogi személy hitéleti célú bevételeit és azok felhasználását állami szerv nem ellenőrizheti. Hitéleti célú bevételnek minősül különösen a személyi jövedelemadó meghatározott részének bevett egyház számára történő felajánlása, annak költségvetési kiegészítése, az ennek helyébe lépő juttatás, valamint az ingatlanjáradék és annak kiegészítése.*” Ez a privilégium, mely szerint a hitéleti célú bevételt nem ellenőrizheti állami szerv szintén egy fontos szempont az egyházi státusz elnyerése érdekében. A törvény felsorolása, vagyis hogy mi tartozik e csoportba, nem taxatív. Erre utal a különösen szó alkalmazása.

A törvény V. fejezetét, amely a jogi személy megszűnéséről illetve átalakulásáról szól, akárcsak a záró rendelkezéseket, e dolgozatban nem elemezzük. Összefoglalóan azt láttuk, hogy nem véletlenül ment illetve megy a harc az egyházi elismerésért hazai és nemzetközi téren egyaránt, hiszen a jogszabály olyan többletet biztosít az egyházaknak, amelyekért érdemes küzdeni minden téren a kívül rekedteknek. Ezek a többletjogok gyakran kötődnek pénzügyi kedvezményekhez, támogatások.

⁷³ 2011. évi CCVI. törvény 19 §.

IV. Hazai és nemzetközi vélemények és döntések

Számos hazai és külföldi szervezet, bíróság, jogvédők fogalmazták meg álláspontjukat a vallási közösségek illetve egyházak alapítását, működését illetően. Ezek közül mutatunk be néhányat a teljesség igénye nélkül.

1. Az Alkotmánybíróság döntései

Az AB először a 2011. évi C. törvény hatályon kívül helyezéséről döntött.⁷⁴ Ezt követően, ahogy láttuk, a parlament gyorsan elfogadta a 2011. évi CCVI. törvényt, amellyel kapcsolatban AB határozatok születtek, ennek megfelelően Alaptörvény illetve négy alkalommal az említett törvény módosítása is megtörtént. Ahogy az AB megfogalmazott egy-egy Alaptörvénybe ütköző jogszabályt, az akkor még kétharmados többséggel rendelkező kormánypártok máris módosításokról döntöttek.⁷⁵ A 6/2013 számú AB határozat következménye volt a negyedik Alaptörvény módosítás.⁷⁶ Az ezután módosított Alaptörvény próbálta orvosolni a kifogásolt részeket, úgy, hogy magát az Alaptörvény szabták a már létrehozott Egyhvtv-hez. E helyen csak BRAGYOVA ANDRÁS alkotmánybíró párhuzamos indoklását kívánom kiemelni, amelynek egyik pontját szó szerint kell idéznünk: „[258] A vizsgált törvény (az Ehtv.) a lelkiismereti szabadsággal alig foglal-

⁷⁴ 164/2011. (XII. 20.) AB határozat a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvény közjogi érvénytelenségéről

⁷⁵ Az Alaptörvény negyedik módosítására 2013. március 25-én került sor. Ez többek között módosította az egyházakkal kapcsolatos szabályozást.

⁷⁶ „1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 7. § (1) bekezdésének “és az Országgyűlés által elismert” szövegrésze, 14. § (1) és (3)–(5) bekezdése, valamint 37. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azokat a hatálybalépésükre, 2012. január 1-jére visszaható hatállyal megsemmisíti.

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvénynek az 52. §-a által megállapított 34. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azt a hatálybalépésére, 2012. szeptember 1-jére visszaható hatállyal megsemmisíti.

3. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (2) és (4) bekezdései alaptörvény-ellenesek voltak, ezért azok hatályba lépésüktől kezdve nem alkalmazhatóak.” 6/2013. AB határozat lényeges pontjai.

kozik, a tulajdonképpeni vallásszabadsággal is keveset: nagyrészt az Alaptörvény VII. cikk. (2) bekezdése utolsó mondatában említett állam és egyház együttműködése feltételeit határozza meg. Ezt is különleges módon, hiszen e körben két tárgyat szabályoz: egyrészt azt, hogy milyen állami támogatásra jogosultak az egyházak (illetve az egyháznak minősülő szervezetek) az állammal való együttműködésben; másrészt azt, mely szervezetek jogosultak az „együttműködésre.” Az együttműködés azért van idézőjelben, mert az Ehtv. szerint nem együttműködésről van szó, hanem közvetlen vagy közvetett állami támogatásról – olyan tevékenységekhez is, elismerem, amelyek állami feladatok ellátását segítik, vagy helyettesítik. A lelkiismereti és vallásszabadsággal való kapcsolat mégis fontos, hiszen az Ehtv.-ben támogatott tevékenységek és intézmények jó része nem kifejezetten vallási (még kevésbé lelkiismereti) tevékenységet végez – mint a szociális, egészségügyi, oktatási –, azonban a támogatott szervezetek éppen azért kapnak támogatást, mert tevékenységük vallási motivációjú (vagy annak feltételezett). Ezért minősülnek jogilag egyháznak: hit- vagy eszmeterjesztő tevékenységet iskolákban, felsőoktatásban nem egyháznak minősülő szervezet jogilag hátrányosabb feltételekkel folytathat, nem részesül adómentességben, nem jogosult állami támogatásra. Ez önmagában előnyben részesíti a szekulárisra szemben a vallási meggyőződést, például a vallási meggyőződésen alapuló emberbarátságot a világi filantróp motívumokkal szemben.” Az indoklás nagyon helyesen kiemeli, hogy a törvény inkább támogatásról beszél az egyházakat illetően és nem az együttműködésről koncentrálna. Véleményem szerint, amikor az egyházi státuszt elvesztették a legtöbben, akkor ez volt az egyik legfájóbb pont, ugyanis működésük alapvető joga került háttérbe.

A másik kiemelendő indoklás: „[264] Az előbbi fejtegetésből következik, hogy az egyházként elismerés (ami valójában elfogadás) – különösen, ha ez az állammal való együttműködés feltétele – nem alapulhat, csak jogilag szabályozott és mindenkre érvényes szempontokon; az állam nem választhat tetszése szerint az egyes felekezetek között. Az együttműködés az állam szempontjából – ha egyszer az Alaptörvény kimondta – kötelezettség, csak az egyházak (vagy: „egyházak”) számára jog. Ezért az állami elismerés, az együttműködés feltétele, csak az egyház-jelöltek törvényben megfogalmazott kritériumokon alapuló együttműködési képességén alapulhat. Ugyanakkor az állam széles körben választhatja meg az együttműködés egyes területeit, tehát azt, miben kíván együttműködni az egyházakkal, és miben nem. Az államtól (ebben az értelemben) független önálló tevékenység vagy szolgáltatás más eset, mint pl. iskola fenntartása állami

támogatás nélkül. Ezek a tevékenységek viszont nem tehetők függővé az egyházként elismeréstől, csak a mindenkre érvényes feltételek teljesítésétől.” Itt arról van szó, amiről a dolgozatom más részében is beszélek, nevezetesen, hogy az állam, a kormányzat illetve a parlament nem teheti, nem tehetné meg, hogy szubjektív szempontok alapján válogat. Az iskolák támogatása is megemlítsre kerül, hiszen ez is egy alapvető jog korlátozását jelenti, ha az államtól átvett köznevelés feladatát csak a bevett egyházak esetében támogatja az állam.

Röviden utalunk még a 3144/2015. (VII. 24.) AB határozatra, amelyre utal a kormányzat Egyhvtv. módosítani szándékozó koncepciója, amelyet azonban nem fogadott el a parlament.⁷⁷ Itt elsősorban a státuszukat elvesztő egyházakkal kapcsolatos Alaptörvény-ellenességet állapított meg az AB.

E részt befejezve azt kell látnunk, hogy a jelenlegi szabályozás alapján elfogadható, bár az ötödik törvénymódosítás szükséges lett volna ahhoz, hogy az Alaptörvény és nemzetközi egyezményekkel valóban összhangba lehessen hozni a törvényt. Idézzünk e helyen egy tanulmány részletet: „Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság 164/2011. (XII. 20.) AB határozata közjogi érvénytelenség miatt semmisítette meg a 2011. évi C. törvényt, illetve a 6/2013. (III. 1.) AB határozat a 2011. évi CCVI. törvény több rendelkezését alaptörvény-ellenesség miatt semmisítette meg, az Alaptörvénnyel való összhang kérdése – az egyházakra vonatkozót örvényi szabályozás folyamatát tekintve – nem állapítható meg. Az Alaptörvény negyedik, majd ötödik módosítása ugyanakkor szándékai szerint az összhang megteremtését kívánta előmozdítani az egyházakra, vallási közösségekre vonatkozó hatályos sarkalatos rendelkezések és az Alaptörvény között.”⁷⁸

⁷⁷ „3144/2015. (VII. 24.) AB határozat: „[36] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapítja: az Ehtv. támadott szabályozása azáltal, hogy a korábban egyházként nyilvántartásba vett vallási szervezeteknek nem biztosított megfelelően hosszú határidőt arra, hogy más jogi formában történő továbbműködési szándékukról nyilatkozzanak, és a határidő elmulasztásához pedig a kényszer-végelszámolási eljárás lefolytatásának – visszafordíthatatlan – jogkövetkezményét kapcsolta, amely a vallási szervezetek megszűnéséhez vezet, az Alaptörvény B) cikkéből következő jogbiztonság elvével összefüggésben a VII. cikkben foglalt vallásszabadsághoz való jog sérelmét eredményezte.”

http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3d%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6vveggel_0918.pdf

Letöltés ideje: 2016. november 20.

⁷⁸ SCHWEITZER GÁBOR: Az egyházakra vonatkozó szabályozás alakulása.

http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_44_Schweitzer.pdf letöltés ideje: 2017. február 1.

2. Nemzetközi vélemények, határozatok

Néhány olyan nemzetközi véleményt illetve ítéletet mutatunk be, amely több szempontból is kifogásolta a 2011. évi CCVI. törvényt.

2.1. Az EJEB döntése⁷⁹

A döntésről, melynek még további folytatása is volt az elmúlt esztendőben a következőképpen írt az egyik internetes lap: *„Sérült a magyar államot beperlő kis egyházak gyülekezési és egyesülési szabadsága azáltal, hogy az új egyházjogi törvény megfosztotta őket egyházi státusuktól. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) keddi döntésében megállapította, hogy aránytalanul súlyos volt a törvény szigorítása, amelyet annak érdekében hoztak, hogy kiszűrjék a „biznisz egyházakat” a többi egyház közül. A bíróság szerint a magyar állam nem tudta megfelelően bizonyítani, hogy erre ne lett volna kevésbé drasztikus megoldás. A bíróság azt is megállapította, hogy sérült a vallási semlegesség követelménye azáltal, hogy a most egyesületeként működő vallási közösségeknek a parlamenttől kell kérniük, hogy újra egyházi státust kaphassanak, mint ahogy az is, hogy indok nélkül más megítélés alá esnek az anyagi juttatások tekintetében, mint a bejegyzett egyházak. A döntést a strasbourgi bíróság 5:2 arányban hozta meg, két bíró a döntéssel kapcsolatban különvéleményt fogalmazott meg.”*⁸⁰ Mint látható, az ítéletben egyrészt a drasztikus létszámcsökkentés, annak módja és kapkodó, sietős megoldása váltotta ki a bírák rosszsallását, másrészt a Parlament szerepe az egyházak elismerése során szintén ellenállást váltott ki. Jelen pillanatban is az Országgyűlés dönt az egyházi státusról, azt az Alaptörvénybe iktatva immáron nem lehet Alaptörvény ellenesnek mondani, bár a fenti ítélettel szemben úgy tűnik, sérti a vallásszabadság elvét. Lássuk, hogyan vélekedik az ítéletről a közismerten keresztény elköteleződésű SCHANDA BALÁZS tanulmányában.⁸¹ A szerző rövid tanulmányában félreértésnek tartja a Bíróság

⁷⁹ A 2014. 08. 09-én meghozott határozat teljes szövege megtalálható az alábbi oldalon:

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142196#{\"itemid\":\[\"001-142196\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142196#{\)

⁸⁰ <http://vs.hu/kozelet/osszes/nyertek-a-kisegyhazak-strasbourgban-jogellenes-az-egyhazugyi-torveny-0408>

⁸¹ SCHANDA BALÁZS: *Romboló bírói aktivizmus vagy a vallásszabadság győzelme? Néhány megjegyzés a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások v. Magyarország ügyben 2014. április 8-án hozott íté-*

ítéletét. „A Kormány úgy tűnik nem tudta meggyőzően eloszlatni a félreértéseket, amit az ítélet indokolásának hullámszó használata is jelez. Alapvető félreértés abból kiindulni, hogy az 1990. évi IV. törvény alapján egyházként elismert közösségek egy része maradhatott egyház, míg másokat megfosztottak e jogállástól, és 2012-től csak egyesületeként működhetnek. Valójában az 1990. évi IV. törvény nem ismerte az „elismert egyház” kategóriát, így a vallási közösségek elismerése (tartalmi eljárás) helyett pusztán nyilvántartásba vételüket (formai eljárás) tette lehetővé. Az új szabályozás által rögzített két kategória egyike sem azonosítható a korábbi kategóriával.”⁸² A szerző arról beszél, hogy az új szabályozást nem szabad összekeverni a korábbi szabályozás alapján nyilvántartásba vett egyházakkal, ezzel kapcsolatban még a 6/2013-as AB határozat szóhasználatát is tévedésnek tartja. A Bíróság megemlíti az egyházzá nyilvánítás eljárásának a semlegesség elvébe ütközését is, amelyre a szerző utal. Majd így folytatja: „A Bíróság szemléletét tükrözi a megjegyzés, mely szerint a vallási közösségeket két különböző jogi kategóriába soroló szabályozás (two-tier system) az állam mérlegelési jogkörébe eshet, azonban ez rendszerint történelmi örökség része, ahogy az államegyházi berendezkedés is akkor lehet az Egyezmény 9. cikkével összeegyeztethető, ha ez már az Egyezmény ratifikálását megelőzően alakult ki (100. pont). Valójában ebben a tekintetben az Egyezmény teljes mértékben semleges, így amíg a vallás szabad, és hátrányos megkülönböztetéstől mentes joga nem sérül, addig akár az sem lenne aggályos, ha egy részes állam államegyházi berendezkedést vezetne be.”⁸³ Mint arra már utaltunk, létezik államegyházi berendezkedés ma is Európában. Szerintem azonban itt nem ez a kérdés, hanem a korábbi szabályozás alapján hátrányos helyzetbe került vallási közösségek tényleges jogi helyzete. 2016-ban jelentős kártérítést ítélt meg különböző kisegyházak a Bíróság, amely részben orvosolta e közösségek anyagi kárigényét, de nem oldotta meg a problémát: ki lehet egyház és ki nem.

lethez. http://d18wh0wf8v71m4.cloudfront.net/docs/wp/2014/2014-07_Schanda.pdf letöltés ideje: 2017. január 10.

⁸² Im. 2-3. p.

⁸³ Im. 3. p.

2.2. Az EBESZ és a FOREF nyilatkozata⁸⁴

Az EBESZ is foglalkozott a magyar helyzettel az vallásszabadság kapcsán. A következő megállapításokat tette az EBESZ ülésén a FOREF. *„Az Európai Vallásszabadságért Fórum (FOREF) az alábbiakra szólítja fel Magyarország kormányát: tartózkodjon a vallási közösségek jogi státuszának további módosításától, ellenben orvosolja a vallásszabadsághoz való jog 2011-es megsértését, amely abból fakadt, hogy a vallási közösségeket megfosztották egyházi státuszuktól. Az egyházaknak kizárólag objektív kritériumok alapján juttasson kiváltságokat, nem pedig az állam vagy a parlament konkrétan meg nem határozott döntési kompetenciája alapján. Részesítsen minden vallási közösséget egyenlő elbánásban a vallási gyakorlatot illetően. Dolgozza át a 2011. évi CCVI törvény javasolt módosítását oly módon, hogy az harmonizáljon a Helsinki elvekkel, a nemzetközi emberi jogokkal, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) Magyar Keresztény Mennonita Egyház és társai kontra Magyarország című döntésével.”*⁸⁵

A fenti megállapítások közül csak egyre térünk ki. Ne az állam vagy a parlament döntson a státuszról. Mint arról többször is szólunk e dolgozatban, ezt a pontot lehetett volna viszonylag egyszerűen módosítani azzal, hogy egy független szervezet kaphatná meg ezt a jogot, egy bíróság, amely objektívebb, mint egy politikai parlament. A kormányzat nem sokat törődött ezekkel a megállapításokkal, de később a 2011. évi CCVI. törvény esetében az ötödik módosítással bevezette volna ezt a független elbírálást. Ehhez azonban hiányzott a politikai konszenzus.

Mint láttuk, Európában sok tekintetben nem aratott osztatlan sikert a magyar szabályozás. Bár valóban sok hiányosságban szenved a törvény, mégis, nem lehet elvitatni azt a jogot, hogy egy szabályosan megválasztott Parlament megfelelő eljárással szabályozza a vallási közösségek életét. Egy másik kérdés az, hogy mennyire tud ez megfelelni azoknak az elvárásoknak, amelyek Európa esetében évszázadok alatt alakult ki.

⁸⁴ <http://www.osce.org/odihr/186866?download=true>

⁸⁵ <http://foref-hungary.org/uncategorized/az-ebes-ben-tema-lett-az-egyhazi-torveny/>

V. Egyházi törvény az egyházak szemszögéből

Először azok álláspontját mutatom be, akik a nyertesei lettek az új törvénynek, majd azokkal foglalkozom, akik kisegyházként nem lettek kedvezményezettjei a törvénynek.⁸⁶

1. Nagy létszámú keresztény egyházak

Mint katolikus teológus, sok szempontból érdekesnek és sajátosnak tartom azt a törekvést, amit a jelenlegi nagyobbik kormánypárt tett az elmúlt évtizedek alatt, hogy liberális, olykor szabados gondolkodású pártból keresztény-konzervatív szemléletűvé változott. Az okokat nem ez a dolgozat fogja keresni. De az mindenképpen látható, hogy ma olyan az állam berendezkedése, amely a keresztény egyházaknak, a történelmi közösségeknek sok tekintetben kedvez. Hogy ez mennyire jó az adott egyházaknak, egy másik kérdés. Nem szabad a nyugati gondolkodásból kiindulnunk és a nyugati történelmi-politikai-társadalmi modellből leképezni hazánk helyzetét. Amint arról már említést tettünk, a rendszerváltoztatásig nem volt valódi a vallásszabadság. Azt is tudjuk, hogy az egyházak működését a II. világháborút követően jelentősen gyengítették. Amikor tehát a szabadság megérintette az egyházak vezetőit 1989-ben, talán maguk sem hitték el, hogy egy új helyzetben kell működni, de már nem a két világháború modelljéhez visszatérni, hanem sokkal inkább egy új, de még fel nem fedezett modellt kialakítani. Alighogy elkezdődött a demokrácia, a pártok elkezdtek két csoportra oszlani, egyik csoportba azok tartoztak, akik nyilvánosan is elismerik a történelmi keresztény egyházak szerepét és mintegy partnernek tekintik őket, a másik csoportba azok kerültek, akik nem támadták ugyan az egyházakat, de egyfajta távolságtartás illetve választáskori közeledés volt tapintható. A 2010-es politikai fordulat után már meg-meg jelentek olyan kisebb pártok illetve civil csoportok, akik kezdték emlegetni a nagyobb keresztény egyházak és a kormány szorosabb kapcsolatát, de valójában kifejezett egyházellenesség nem számottevő a magyar társadalomban. Azok viszont, akik a megszüntetett egyházi

⁸⁶ A korábbi szabályozás alatt született egyházi személyek munkái közül ld.: ERDŐ PÉTER: *A vallási közösségek és jogi kezelésük*. - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 1999. (54. évf.), 3. sz., 127-131. p.

státuszú közösségekhez tartoztak, érezhetnek egyfajta sértődöttséget a keresztény történelmi egyházak felé, akik megőrizték státuszukat.

A történelmi keresztény egyházak sem minden esetben örülnek a politika által erőltetett modellekhez. Gondolhatunk a fakultatív hitoktatás bevezetésére, amelyet az etika tárgy helyett lehet választani. E tárgy bevezetésével szemben vallási vezetők is kifejezték, hogy nem minden esetben vannak rá felkészülve a történelmi egyházak sem. Ugyanakkor a történelmi egyházak bizonyos értelemben kevesebb „vetélytársat” látnak a vallás porondján, amióta az egyházak száma jelentősen csökkent, bár ez nem növeli a nagy egyházak támogatottságát. Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az Egyhvtv. hatályba lépése nem segítette, de nem is hátráltatta a történelmi egyházak sorsát hazánkban.⁸⁷

2. Vallási közösségek, kisegyházak

Korábban a történelmi egyházak szemszögéből kisegyházakról illetve szektákról beszéltek a más vallási közösségekkel kapcsolatban. Sokszor elhangzik a destruktív szekta kifejezés vagy a biznissz egyház fogalom is. Természetes dolog az, hogy ma hazánkban nemcsak a történelmi egyházak, hanem a kisebb közösségek is létezhetnek a vallásszabadság alapján. A szabályozás bevezette a bevett egyházak fogalmát illetve beszél egyéb vallási csoportokról, közösségekről. Meggyőződésem, hogy nemcsak az elismert egyházak végeznek valódi egyházi vallási tevékenységet, hanem a felsorolásból kimaradt közösségek is. Az is tény, hogy a korábbi közel 400 egyház nem mindegyike volt valóban vallási alapon létrejött közösség. A kisebb közösségek különösen az 1% elvesztése miatt szomorkodhatnak, de egyéb hátrányt is szenvedhetnek, ha nincs egyházi státuszuk. Ezen közösségek valójában az új szabályozás vesztesei lettek. Miközben ugyan megszűntek azok a közösségek, amelyeket enyhén szólva is inkább csak a nyereszkedés hozott erre a pályára, sok-sok közösség nem nyert egyházi státuszt. Azonban azt is el kell ismerni, hogy csak nehezebb lett a működésük, de nem lehetetlen. Ugyanis nem tudunk olyan vallási közösségről, amely nem működhetne szabadon, hacsak az állami törvényeknek nem ellentmondóan működnek. Mindenképpen szükséges lenne azonban az 1% felajánlás lehetőségét kiterjeszteni rájuk is, az ezzel kapcsolatos egyéb jogosultságokkal együtt.

⁸⁷ Azt is hozzá kell tenni azonban, hogy nem mindenben felel meg annak a nyitottságnak, amit a II. Vatikáni Zsinat fogalmazott meg a vallásszabadsággal kapcsolatban.

VI. Meglátások, lehetőségek, a jövő útja

E fejezetben a leendő jogász illetve a teológus szemszögéből teszek megoldási javaslatokat, egyben a jogalkotó elé is tárható lehetőségekre hívom fel röviden a figyelmet.

1. A múlt hibái

Véleményem az, hogy a rendszerváltoztatás idején megszületett jogi szabályozás a szabadság mámorában egy rendkívül jó és fontos jogszabály volt. Később azonban itt is kiderült, hogy a szabadságot tanulni és olykor „korlátozni kell”, hiszen a kilencvenes évek ezt mutatták. Ami biztos, hogy nem lehetett volna engedni, hogy a vallásszabadsággal visszaélve olyan csoportok jöjjenek létre, amelyek nem a vallási tevékenységet tartják fontosnak, hanem csupán más, elsősorban anyagi okok miatt keresik a sok szempontból privilégiumokat jelentő egyházi státuszt.

Ugyanakkor a 2011-es változtatás sok kárt okozott, ahogy arra már utaltunk, akár nemzetközi porondon, akár hazai körök előtt.

2. A jövő útja

De lege ferenda érdemes lenne a már hivatkozott kormánykonceptiót szélesebb összefogással újra tárgyalni és mindenképpen olyan szabályozást alkotni, ahol az egyházakat nem elismerni, hanem elsősorban bejegyezni, nyilvántartásba venni kell. Azután törekedni kellene arra, hogy egy olyan testület jöjjön létre, amelyben nemcsak „független” szakemberek, hanem a már egyházként működő kiemelkedő jogi és teológiai műveltséggel rendelkező szakemberek is részt vesznek. Ez a testület alkalmas lehet arra, hogy független szakemberek segítségével megvizsgálják, hogy van-e köze a valláshoz az adott egyesületnek, vallási csoportnak. Természetesen újra kell fogalmazni a vallás fogalmát, hiszen a jelenlegi nem teljesen megfelelő például a keleti világvallások szempontjából.

Egy fontos javaslat, hogy ne az Országgyűlés legyen az, amely eldönti, ki az egyház és ki nem, hanem az Országgyűlés tegye a feladatát, hozzon jogszabályokat, gondoskodjon a kormány ellenőrzéséről, tegye meg alkotmányos kötelezettségéből fakadó feladatait, de ne érezze magát kompetensnek abban, hogy vallási kérdésekben döntsön. Ezt a jogszabályi háttér megfelelő biztosításával egyébként részben úgyis megteszi.

Létre kell tehát hozni egy olyan, a bíróság szervezetébe integrált bíróságot, illetve ki kell jelölni a jelenleg létezők közül valamelyiket, ahol, és akik megfelelő jogorvoslatot is biztosítva eldönthetik objektív, közmegállapodás által létrejött szempontok alapján, hogy kiből is lehet egyház. Érdemes megtartani a megfelelő minisztérium illetve államtitkárság szerepét, tehetnek ajánlásokat, javaslatokat is, de az államhatalmi ágak szétválasztásának megfelelően egy bírói szervezet jogosultságát nem írhatnák felül politikai szempontok.

A kormány koncepciójának a vallási közösségek felosztásával kapcsolatban meggondolandó és sok eleme felhasználható.⁸⁸

Az egyházak támogatása, egyrészt a hitéleti, másrészt az 1%, harmadrészt az intézményeit illető támogatás szintén újra szabályozást igényel. A hitéleti támogatás bonyolult, olykor átláthatatlan rendszerét ésszerűsíteni lenne szükséges. Ahogy arra már tettünk említést, az 1% egyházi felajánlását is érdemes lenne újra gondolni, ezzel kapcsolatban láttunk bírói és egyéb döntéseket is. Az egyházi intézmények, elsősorban köznevelési illetve szociális intézmények mindenképpen rászorulnak az állam dotációjára, ezt a kis-egyházak, vallási egyesületek irányába is ki lehet terjeszteni a feltételek igazolás után.

⁸⁸ „1.5.1. Vallási egyesület

Bármely vallási közösség (legalább 10 fős taglétszám esetén) vallási egyesületté és így jogi személlyé alakulhat (az egyesülési jog alapján, ugyanakkor a többi vallási közösséghez hasonlóan az egyházügyi törvényben rögzített alkotmányos védelmet is élvezve, mint vallási közösség). A vallási egyesületek közhasznú szervezetként közfeladatok ellátásában is részt vállalhatnak.

1.5.2. Nyilvántartásba vett egyház

A már egyházi státussal rendelkező nyilvántartásba vett egyháznak a vallási egyesületnél már jóval nagyobb a társadalmi támogatottsága. A koncepció szerinti szabályozás legalább 1000 fős taglétszámot, vagy az szja 1%-os felajánlások alapján is igazolható társadalmi támogatottságot (400 szja 1%-os felajánlás 3 év átlagában) rögzít, és legalább 5 éves vallási egyesületként való működést ír elő.

1.5.3. Bejegyzett egyház

A nagy társadalmi elfogadottsággal bíró, legalább 10.000 magyarországi lakó- vagy tartózkodási hellyel rendelkező tagot magában foglaló (vagy 5 év átlagában legalább 4000 egyházi 1%-os szja felajánlással rendelkező), és hosszú ideje jogszerűen működő vallási közösségeket a bíróság bejegyzett egyházként veszi nyilvántartásba. Az elvárt működési időtartam legalább 20 éves magyarországi, vagy legalább 100 éves szervezett nemzetközi működés”. In: Az egyházügyi törvény módosításának koncepciója.

http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6veggel_0918.pdf
letöltés ideje: 2016. november 20.

VII. Összefoglalás

E rövid dolgozatban a címnek megfelelően az egyházak alapításának lehetőségeit és törvényi háttérét néztük meg, figyelembe véve a többször módosított Alaptörvényt. Nem biztos, hogy minden kérdésre választ kaptunk, de azt láttuk, hogy a vallásszabadság kérdése jelentősen megváltozott az utóbbi években. A rendszerváltozás után szembe kellett nézni azzal, hogy lehetősége van vallásik közösségeknek, egyházaknak, kisegyházaknak megjelenni.

Az 1990-es fordulat egy olyan szabadságot hozott, amikor az egyházak, legyenek azok történelmi vagy éppen újak, egészen szabadon, szinte kontroll nélkül tudtak létrejönni és működni. Kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen 2010-ig volt egy társadalmi kompromisszum, amikor is nagyobb elismertséggel működhettek a történelmi, elsősorban keresztény egyházak és nem sok ellenállás volt a kisebb sőt „jelentéktelen” egyházak alapítása és eredményes működése során sem.

A 2010-es fordulat, a 2011-es két egyházzal foglalkozó törvény „felrúgta” ezt a kompromisszumot és a történelmi és néhány más egyházaknak kedvező jogszabályt alkotva, az Alaptörvényt ennek megfelelően módosítgatva új rendszert hozott létre. Azonban ez a rendszer is, bármilyen kritikákat is váltott ki hazai és külföldi részről, mégiscsak részben sikeres lett. Ma is szabadon léteznek egyházak, vallási közösségek. Sajnos nem mindegyikük bevett egyház. De lehet, hogy ez nem is szükséges, hiszen nem lehet minden vallási közösség „azonos”. Bár a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszava mindig is szimpatikus lehet, még a demokrácia fellegvárának nevezett Egyesült Államokban sem minden szabad, egyenlő vagy éppen testvéries. Azonban nekünk véleményem szerint arra kellene törekedni, hogy amennyire lehet, függetlenedjen az állam az egyházaktól, lehessen szabadon alapítani, működtetni vallási csoportokat, egyházakat. E dolgozatban azt mutattuk be, legalábbis részben, hogy a vallásszabadság eszméje hová vezetett napjainkig. Arról szóltunk, hogy milyen negatív és pozitív elemek vannak az egyházak szabályozása során. Láttuk, hogy az Alaptörvény módosításai során jórészt szinkronba került az Egyhvt. és az Alaptörvény. Bár számos ponton változtatni kellene a szabályozáson, erre jó ideig nem lesz lehetőség. Ugyanakkor ez a szabályozás mégis európai és modern, hiszen alapíthatnak és működtethetnek egyházat illetve vallási közösséget a hívők és bármit tesz a politika, ez a legfontosabb.

BIBLIOGRÁFIA

I. Szakirodalom

1. *Alkotmányjog – Alapjogok.* (Szerk: SCHANDA BALÁZS – BALOGH ZSOLT), PPKE JÁK, Budapest 2011.
2. *Alkotmánytan I. (szerk.: KUKORELLI ISTVÁN)*, Osiris, Budapest 2007.
3. BÁTYSI EMESE – HALLÓK TAMÁS – PANYI BÉLA – PAP GÁBOR – PAULOVICS ANITA: *Alkotmányjog bachelor szakos hallgatók számára.* Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc 2013.
4. BRAGYÓVA ANDRÁS: *Az új alkotmány egy koncepciója.* KJK-MTA ÁJI. Budapest 1994.
5. DOLHAI LAJOS: *Az ökumenizmus.* Főiskolai Jegyzet, Eger 1997.
6. *Emberi jogok.* (Szerk: HALMAI GÁBOR, TÓTH GÁBOR ATTILA), Osiris Kiadó, Budapest 2003.
7. HAYEM HALEVY DONIN: *Zsidónak lenni,* Göncöl, Budapest 1998.
8. HANS KÜNG: *A katolikus egyház rövid története.* Európa, Budapest 2005.
9. HOLLÓ ANDRÁS: *Az alkotmányvédelem kialakulása Magyarországon.* Bíbor Kiadó, Miskolc 1997.
10. JEROME MURPHY – O’CONNOR: *Pál története.* Európa, Budapest 2015.
11. KAJTÁR ISTVÁN - HERGER CSABÁNÉ: *Egyetemes állam- és jogtörténet.* Dialog Campus – Nordex Budapest 2014.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_528_Kajtar_Herger_Egyetemes_allam_es_jogtortenet/ch05s09.html

12. KOLTAY ANDRÁS: *A vallások, az állam és a szólás szabadsága*, Századvég Kiadó, Budapest 2016.
13. LORETTA NAPOLEONI: *Az iszlamista főnix*. HVG, Budapest 2015.
14. MICHAEL WEISS – HASSAN HASSAN: *Az iszlám állam. A terror hadserege belülről*. HVG, Budapest 2015.
15. PETRÉTEI JÓZSEF: *Magyar Alkotmányjog II. Államszervezet*. Dialog-Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2009.
16. SALAMON ANDRÁS – ABDUL FATTAH MUNIF: *Saría, Allah törvénye. Az iszlám jog különös világa*. Presscon Kiadó 2003.
17. SÁRI JÁNOS – SOMODY BERNADETT: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Osiris, Budapest 2008.
18. *The Basic Law of Hungary: A First Commentary*. (szerk.: SCHANDA BALÁZS - VARGA ZS. ANDRÁS - CSINK LÓRÁNT) Clarus Press, Dublin 2012.

II. Cikk, tanulmányok

1. ÁDÁM ANTAL: *Vallás, vallásszabadság és egyház Magyarország Alaptörvényének, továbbá "A lelkiismereti- és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról" szóló 2011. évi C. törvény figyelembe vételével*. - In: Jura, ISSN 1218-0793, 2011. (17. évf.), 2. sz., 7-23. p.
http://jura.ajk.pte.hu/JURA_2011_2.pdf

2. ANTALÓCZY PÉTER: *A vallási közösségek jogállására vonatkozó európai és magyar szabályozás összehasonlító elemzése.* - In: Jog, állam, politika, ISSN 2060-4580, 2013. (5. évf.), 3. sz., 19-44. p.
<http://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2013/3/antal%C3%B3czy.pdf>
3. BODOLAY LÁSZLÓ: *Az Alaptörvény ötödik módosítása, radioaktív anyagok fuvarozása és az életvitel-szerűen való közterületen tartózkodás.* Ld.: Complex Magazin, XX. évf. 10. szám 2013. október.
https://shop.wk.hu/magazin/complexmagazin_2013_10_10001_1066.pdf
4. ERDŐ PÉTER: *A vallási közösségek és jogi kezelésük.* - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 1999. (54. évf.), 3. sz., 127-131. p.
5. FAZEKAS CSABA: *Egyházak és egyházügyi törvények Magyarországon, 1791-2011.* In: Sola Scriptura, 2012/1. 12-23. p.
<http://forrasmedia.hu/vallasszabadsag/konferencia/eloadasok/Fazekas%20Csaba.pdf>
6. Fazekas Csaba: *A „történelmi egyház” fogalmának történeti vázlata.* In:
http://forrasmedia.hu/vallasszabadsag/2_konferencia/Eloadasok/Fazekas_Csaba.pdf
7. GÁBOR GYÖRGY: *A lelkiismereti szabadság államosítása.* - In: Mozgó világ, ISSN 0324-4601, 2011. (37. évf.), 9. sz., 15-27. p.
<http://www.mozgovilag.hu/gabor-gyorgy-a-lelkiismereti-szabadsagallamositasa/>
8. HORVÁTH ATTILA: *A vallásszabadság korlátozása és az egyházak üldözése Magyarországon a szovjet típusú diktatúra idején.* In: Polgári Szemle, 2014. március, (10. évf.) 1-2. sz., http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=594
9. KENESEI KATALIN: *Bizarr szövetségek, kié a vallásszabadság?* In: Hetek XVIII/25, 2014. június 20. 6-7. p.
http://www.hetek.hu/kulfold/201406/bizarr_szovetsegek_kie_a_vallasszabadsag

10. KLEIN TAMÁS: *Az új egyházügyi szabályozás kérdései a vallásszabadság kollektív oldalának tükrében.* In: Jogi kötetek 2012. 1. szám. 147-160. p.
http://epa.oszk.hu/02600/02687/00004/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2012_01_147-160.pdf
11. KONDOROSI FERENC: *Bevezető gondolatok a vallás- és lelkiismereti szabadság kérdéséhez.* - In: Acta humana: emberi jogi közlemények, ISSN 0866-6628, 2000. (11. évf.), 39-40. sz., 5-8. p.
12. MÉSZÁROS ISTVÁN LÁSZLÓ: *Parlament kezébe nem való.* In: Hetek XVI/08. 2012. február 24. 11. p.
http://www.hetek.hu/belfold/201202/nem_valo_a_parlament_kezebe_az_egyhazak_regisztracioja
13. NAGY PÉTER TIBOR: *Lelkiismereti szabadság és oktatáspolitikai.* - In: Világosság, ISSN 0505-5849, 1996. (37. évf.), 3. sz., 45. p.
14. POLT PÉTER: *A lelkiismereti szabadság védelmének mechanizmusai.* - In: Acta humana: emberi jogi közlemények, ISSN 0866-6628, 2000. (11. évf.), 39-40. sz., 9-15. p.
15. SCHANDA BALÁZS: *A Vallásfelekezeti Alap sorsa és az egyházak hitéleti tevékenységének költségvetési támogatása.* - In: Magyar közigazgatás, ISSN 0865-736X, 2006. (56. évf.), 6. sz., 367-369. p.
16. SCHANDA BALÁZS: *Néhány megjegyzés a lelkiismeret és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvényről.* - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 2011. (66. évf.), 10. sz., 515-520. p.

17. SCHANDA BALÁZS: *Romboló bírói aktivizmus vagy a vallásszabadság győzelme? Néhány megjegyzés a Magyar Keresztény Mennonita Egyház és Mások v. Magyarország ügyben 2014. április 8-án hozott ítélethez.*
http://d18wh0wf8v71m4.cloudfront.net/docs/wp/2014/2014-07_Schanda.pdf
18. SCHANDA BALÁZS: *Vallásszabadság és egyenlő bánásmód a magyar jogrendszerben.* - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 2005. (60. évf.), 12. sz., 517-523. p.
19. SCHWEITZER GÁBOR: *Az egyházakra vonatkozó szabályozás alakulása.*
http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_44_Schweitzer.pdf
20. SZUROMI SZABOLCS - FERENCZY RITA: *Kérdések a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállását szabályozó 2011. évi CCVI. törvény alapján bejegyzett egyházak nonprofit jellegéről.* - In: Jogtudományi közlöny, ISSN 0021-7166, 2012. (67. évf.), 9. sz., 349-352. p.
21. SZOBOTA ZOLTÁN: *Egyházak nem lesznek egyházak.* In: Hetek XVI/08. 2012. február 24. 10-11. p.
http://www.hetek.hu/belfold/201202/egyhaziak_nem_lesznek_egyhaziak
22. TÖRÖK PÉTER: *Az új vallási közösségek és a család.* - In: Kapocs, ISSN 1588-7227, 2002. (1. évf.), 2. sz., www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1368
23. VANKÓ ZSUZSANNA: *A lelkiismereti szabadság veszélyeztetettsége a posztmodern társadalomban.* - In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2005. (7. évf.), 2. sz., 32-34. p.
24. VANKÓ ZSUZSANNA: *Az új egyházügyi törvény és a lelkiismereti szabadság: A lelkiismereti szabadság elidegeníthetetlen joga és az új vallásügyi törvény* (Megjelent a Népszabadság 2011. szeptember 14-i számában. - In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2011. (13. évf.), 3. sz., 20-25. p.

25. VANKÓ ZSUZSANNA: *Evilági messianizmus és lelkiismereti szabadság*. - In: Sola Scriptura, ISSN 1585-9614, 2010. (12. évf.), 1. sz., 24-28. p.

III. JOGSZABÁLYOK

1. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2. 1949. évi 20. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmánya (többször módosítva)
3. 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
4. 1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról
5. 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról
6. 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
7. 1997. évi CXXIV. törvény az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről
8. 2011. évi C. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról (Ehtv)
9. 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról (Egyhtv)
10. 2013. évi CXXXIII. törvény a vallási közösségek jogállásával és működésével kapcsolatos törvényeknek az Alaptörvény negyedik módosításával összefüggő módosításáról
11. 295/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet az egyházi elismerésről és az egyházi jogi személyek jogállásának és működésének sajátos szabályairól.

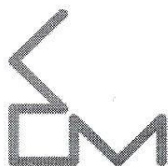
IV. ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZATOK

1. **6/2013. (III. 1.) AB határozat** a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény egyes rendelkezéseinek alaptörvény ellenességéről és megsemmisítéséről
2. **23/2015. (VII. 7.) AB határozat** a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény egyes rendelkezéseinek, továbbá az egyházi elismerésről és az egyházi jogi személyek jogállásának és működésének sajátos szabályairól szóló 295/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet egyes rendelkezéseinek nemzetközi szerződésbe ütközéséről és folyamatban lévő ügyben történő alkalmazásának kizárásáról
3. **45/2012. (XII. 29.) AB határozat** Magyarország Alaptörvénye átmeneti rendelkezései egyes cikkeinek alaptörvény ellenességéről és megsemmisítéséről
4. **164/2011. (XII. 20.) AB határozat** a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvény közjogi érvénytelenségéről
5. **3144/2015. (VII. 24.) AB határozat** a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény – 2012. március 1-től 2013. július 31-ig hatályos – 35. § (1) bekezdése „2012. február 29-éig” szövegrésze, és a 35. § (3) bekezdés b) pont „nem vagy” szövegrésze alaptörvény-ellenességéről

V. EGYÉB INTERNETES FORRÁSOK

1. <http://tasz.hu/tanszabadsag/egyhazi-iskolak>
2. https://gondola.hu/hirek/200504-A_szcientologusok_ne_zaklassak_a_gyaszolo_csaladokat_.html
3. http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf
4. http://www.kormany.hu/download/8/07/70000/Egyh%C3%A1z%C3%BCgyi%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20m%C3%B3dos%C3%ADt%C3%A1s_koncepci%C3%B3j_normasz%C3%B6veggel_0918.pdf
5. <http://www.bpa.hu/az-egyhazi-torveny-legujabb-5-modositasarol/>
6. <http://egyhaz.emmi.gov.hu/>
7. <http://www.osce.org/odihr/186866?download=true>
8. <http://vs.hu/kozelet/osszes/nyertek-a-kisegyhazak-strasbourgban-jogellenes-az-egyhazugyi-torveny-0408>
9. <http://foref-hungary.org/uncategorized/az-ebesz-ben-tema-lett-az-egyhazi-torveny/>

MISKOLCI EGYETEM	Szabályzat a szakdolgozat készítéséről	Oldalszám: 16
		7. sz. melléklet
		Változat száma: A2

MISKOLCI EGYETEM

KÖNYVTÁR, LEVÉLTÁR, MÚZEUM

HALLGATÓI NYILATKOZAT

A hallgató neve: DR. NOVÁK ISTVÁN
 Neptun kód: HL7AVX
 Kar / szak neve: ME-AFK FOSÁSZ LEVELEZŐ

A szakdolgozat beadás dátuma (év): 2017
 A szakdolgozat pontos címe ESZKÖZTÁR ALAPÍTÁSA ÉS MŰKÖ-
 DÉSEK AZ ALAPTÖRVENY SZELLEMEBEN

Kérem szakdolgozatom **bizalmas/titkos** kezelését. (Csak akkor kérhető, ha rendelkezik elfogadott titkos, illetve bizalmas kezelési kérelemmel.) (Kérjük a megfelelőt aláhúzni!)

Igen Nem

Hozzájárulok, hogy a szakdolgozatomat az egyetemi könyvtár **teljes szöveggel az Interneten** megjelenítse. (Kérjük a megfelelőt aláhúzni!)

Igen Nem

Felelősségem tudatában kijelentem, hogy a szakdolgozatom digitális adatállománya mindenben **megegyezik** az írásban benyújtott szakdolgozatommal.

Miskolc, 2017. 02. 27.

Dr. Novák István

hallgató aláírása

Hallgató elérhetőségi címe: 3950 SÁROSPATAK RAKÓCZI UT 15.
 E-mail: NOVAKISTVAN71@GMAIL.COM
 Telefon: 201 264-1353

MISKOLCI EGYETEM	Szabályzat a szakdolgozat készítéséről	Oldalszám: 17
		8. sz. melléklet
		Változat száma: A2

SZERZŐI JOGI NYILATKOZAT

Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy benyújtott szakdolgozatom kizárólag saját, önálló munkám.

A benne található másoktól származó, nyilvánosságra hozott vagy közzétett gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Miskolc, 2017. 02. 27.

Név: DR. NOVÁK ISTVÁN
Neptun kód: HL3AVX

Aláírás: Dr. Novák István